Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

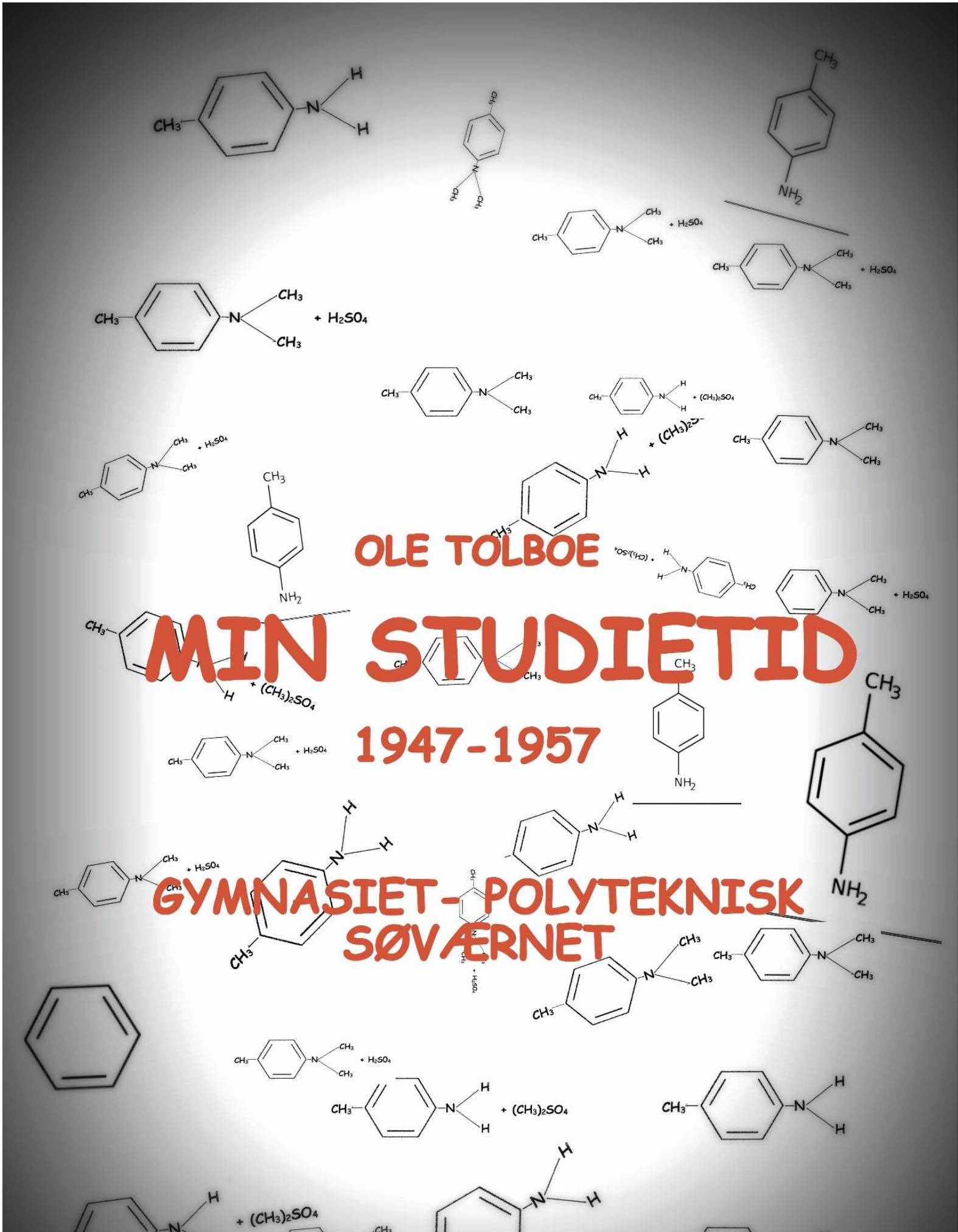

OLE TOLBOE

MIN STUDIETID

1947-1957

GYMNASIET - POLYTEKNISK SØVÆRNET

OLE TOLBOE
MIN STUDIETID
1947-1957

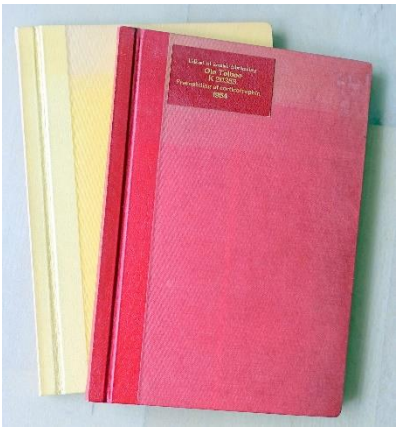

MARSELISBORG GYMNASIUM
DANMARKS TEKNISKE HØJSKOLE
SØOFFICRESSKOLEN

Forord

For knap to år siden skrev jeg erindringer fra min barndom, hvor jeg fortalte om tiden fra min tidligste barndom til tiden i Skaade Skole og Kragelundskolen – og ikke mindst tiden med leg og sport i den dystre tid under besættelsen. Jeg har fået mange venlige ord om beretningen og adskillige opfordringer til at fortsætte fortællingen om mit liv. Den udfordring har jeg nu taget op

Nærværende fortælling tager sin begyndelse ved min optagelse på Marselisborg Gymnasium i 1947 og fortsætter derefter med mine studieår på Polyteknisk Læreanstalt, uddannelse og tjeneste i Søværnet frem til mit første job ti år senere. Beretningen er hovedsageligt baseret på min hukommelse med de risici, det giver for unøjagtigheder. Der foreligger ingen dagbøger, men et stort materiale findes dog i gamle kalendere, pas og fotosamlinger.

Mit liv har været et eventyr – nej, mit liv **er** et eventyr.

Højbjerg, november 2020
Ole Tolboe

Indholdsfortegnelse

Marselisborg Gymnasium – 5

Danmarks Tekniske Højskole - 19

Søværnet – 50b

Supplerende læsning - 73

MARSELISBORG GYMNASIUM

Efterkrigstiden

Året er 1947. Landet lider stadig under følgerne af 2. verdenskrig. Efter folketingsvalget i oktober 1945 har vi en Venstre mindretalsregering og et folketing med bl.a. 18 kommunister. Der var stadig rationering på mange dagligvarer, men den blev trinvis ophævet: brød, gryn, tobak og gas 1948, textilvarer, sko, margarine, kød, el m.v. 1949, smør 1950, kaffe og sukker 1952 og biler 1957. At rationeringen omfattede typiske danske landbrugsprodukter skyldtes ikke manglende produktion, men at eksporten skulle skaffe udenlandsk valuta til import af nødvendige industrivarer.

Marselisborg Gods med Lindealleen.
Ukendt maler ca. 1920

Stud art

I august 1947 mødes så 24 unge mennesker i et klasselokale på Marselisborg Gymnasium. De er klædt i deres bedste tøj, måske lidt slidt, måske syet om fra tidligere brugere. De må nu bruge titlen stud art. Jeg trådte ikke alene ind i et ukendt klasseværelse, jeg trådte også ind i en ny verden med nye krav, nye regler og nye skikke. Jeg var den første i familien, der var begyndt på en videregående uddannelse. Jeg havde bestået mellemskoleeksamen på Kragelundskolen, den lille latinprøve og gymnasiets optagelsesprøve i dansk og matematik. Da jeg ikke boede i Aarhus kommune skulle mine forældre betale skolepenge og alle nødvendige bøger. Jeg havde fået brev om, at jeg var optaget i 1. gma, altså som matematiker i a-klassen og at jeg skulle møde første skoledag kl. 9 i et givet klasselokale.

Vi var tre fra Kragelundskolen, der var optaget, Tove og jeg i 1. ma og Kristian i 1. mb. Tove og jeg boede tæt ned hinanden, så vi fulgtes ad og vi ville selvfølgelig ikke risikere at komme for sent, så vi trådte ind i klasselokalet 15-20 min. i 9. *Første chok*, lokalet var fyldt – jeg kom jo ude fra Højbjerg og følte mig lidt "bondet" - så det var ikke nogen smart entre. Det viste sig, at der faktisk var to tomme stole meget tæt ved katederet, så vi var ikke gået forkert. Skolens tradition var, at pedellen første skoledag i året låste op kl. 6 om morgenen, så eleverne frit kunne gå ind og vælge deres plads for det kommende år. De elever, der drømte om at kunne døse lidt nu og da i timerne, var ejendommeligt morgenfriske denne ene dag om året. Der var hurtigt udsolgt på de bagerste rækker.
Vores klasse- og dansklærer lektor Kolstrup kom, bød velkommen og konstaterede, at alle 24 var mødt. *Andet chok*, han sagde DE til os. Det krævede lidt tilvænning. Det viste sig, at kun gymnastiklæreren og fransklæreren sagde DU til os. Han uddelte timeplan, orienterede om faget dansk, hvilke af vores bøger vi skulle medbringe til første time og at vi skulle aflevere opgave i skriftlig dansk stil hver anden mandag. Så var denne festlige, første skoledag slut.

Vi var 24 i klassen, 6 piger og 18 drenge. Det var en sammenbragt gruppe. De fleste kom fra århusianske kommune- og privatskoler og tre kom fra forstadsskoler. En særlig gruppe var de tre, der havde gået i mellemskolen på Marselisborg. De kunne lære os, hvordan man begik sig med hensyn til skrevne og uskrevne regler. Socialt var gruppen fra middelklassen og opefter iblandet mig og et par andre arbejderbørn. To af pigerne kom fra en privat pigeskole.
Det viste sig senere, at de kunne de frækkeste historier.

Marselisborg Gymnasium 1.gma 1947.
Jeg står yderst til venstre i midterste række

I forhold til i dag var det et lille gymnasium. Der var på hvert klassetrin to matematiker og en (ny)sproglig klasse, i alt ca. 200 elever. Ville man være klassisk sproglig, skulle man på Katedralskolen. Skolen bestod af hovedbygningen, den "nye" bygning (nu i 2020 hvidmalet) ud mod Birketinget, hvor der var klasselokaler. I tilbygninger var der mod syd, drengegymnastik, og mod nord, pigegymnastik med aula/musiklokale på første sal. I den "gamle" bygning, som var en del af Marselisborg herregård, var der rektorbolig samt speciallokaler til fysik/kemi og naturhistorie, især geologi. Skolegården var flisebelagt og opmalet som håndboldbane, den var

meget hård at falde på. Den begrænsedes mod syd af en række toiletter, kaldet Skafottet og bag dem pedellens have og bolig. Der drev nu og da tykke tobakståger ud fra Skafottet, men selv om rygning var forbudt, lod de fleste lærere, som om de ikke så det.

En ejendommelig skik var, at i frikvarterne vandrede man frem og tilbage i skolegården. Man stod ikke i grupper og snakkede eller diskuterede, nej man vandrede i små grupper 50 m frem og 50 m tilbage osv. Vi fik os selvfølgelig rørt lidt, men der var også mulighed for et udveksle hemmelige blikke med piger, man mødte. Det kunne vist blive til 20-30 gange i løbet af et frikvarter. I første halvdel af det store frikvarter sad man i klassen og spiste sin mad og derefter var der vandretur. En dag lød der et højt gisp fra en af pigerne, da hun åbnede sin madpakke. Der var to halve med ølkapsler og en halv med tøjklemmer. Hun havde dagen før til moderen brokket sig over, at hendes madpakke var kedelig. Her var moderens hævn.

Skolen havde et elevråd, hvad der på det tidspunkt var en nyskabelse, hvor hver klasse kunne vælge en repræsentant. Vi 1g'ere fik en måned til at lære hinanden at kende, inden vi skulle vælge. Jeg blev valgt. Møderne foregik på rektor Brorson Fichs kontor en gang om måneden og bestod stort set i, at rektor havde en række meddelelser.

Efter eksamen i 1g viste det sig, at en pige og en dreng ikke havde bestået og derfor ikke kunne fortsætte i 2g. En anden pige flyttede med sin familie til København og en ny dreng kom til, så vi var 22 i både 2g og 3g.

Nogle lærere husker man

Man gik dengang i skole 6 dage om ugen kl. 8-14, nogle dage 8-15, vi havde 9 forskellige lærere. Fransk (5 timer pr uge), matematik, fysik, dansk og fyldte mest på skemaet, tysk, engelsk, historie, oldtidskundskab, musik og gymnastik måtte nøjes med 1-2 timer pr uge.

I matematik havde vi Bülow-Møller, som var en fremragende matematiker, men knap så god en underviser. Desværre nåede vi næppe at lære ham at kende, før han blev alvorligt syg, vistnok med kræft. Da man regnede med en længere sygemelding, blev der ansat en studerende fra universitetet som vikar. Det var en ren katastrofe. Om end lidt sent indså skolen, at der var noget galt og Just Vange tog over. Han reddede

klassen, men vi var på hårdt arbejde de sidste måneder af 1.g. Heldigvis fik vi lov at beholde han i 2. og 3.g. Han blev senere rektor på Risskov Gymnasium.

I fysik/kemi havde vi Margrethe Benzon, som senere kom til at hedde fru Bülow-Møller. Hun var en dygtig, nyuddannet kandidat, som vi, der var superinteresserede i faget, havde det fint med, men som de knap så entusiastiske havde det lidt svært med.

Vores fransk- og musiklærer Bent Jespersen var en af mine yndlingslærere. Han var hurtig og præcis i sine krav til os og virkede altid positiv og i godt humør. Fransk blev et af mine yndlingsfag. Jeg er desværre umusikalsk og komplet tonedøv, så musikundervisning sagde mig intet og jeg var totalt passiv, hvad jeg senere i livet har fortrudt. Da jeg klarede mig fint i fransk, accepterede Jespersen min passivitet, bare jeg ikke forstyrrede hans undervisning. At jeg virkelig var helt koblet af, viser en episode i 2g., hvor han pludselig henvender sig til mig og siger "Kan du ikke lige gå over til min kone og hente udstillingsbillederne". Jeg går de 200 m over til den søde fru Jespersen, ringer på og siger, at jeg skulle hente nogle udstillingsbilleder til hendes mand. Hun ser meget forundret ud og spørger, hvilket fag vi har. Da svaret er musik, vender hun sig om og tager tre LP'er, der ligger på komoden. "Dem har min mand vist glemt i morges". De er med Musorgskij's suite "Udstillingsbillederne". Jeg kunne jo ikke vide, det ikke drejede sig om billeder, men om LP'er!

Dansk blev lidt af et problemfag for mig. Lektor Kolstrup lagde meget stor vægt på at analysere teksterne i trebindsværket Falkenstiernes Litteraturudvalg med henblik på forklare, hvad forfatteren mente med det han/hun havde skrevet. Der kunne bruges megen tid på tågede diskussioner, der næsten altid endte med, at Kolstrup forstod den udlægning som enten Iversen eller Laursen fremlagde. Jeg ved ikke, om de andre i klassen havde forstået deres pointe, jeg havde ikke. Jeg havde lyst til at sige "Hvad mente Wessel med Kærlighed uden Strømper? Ingenting, han manglede penge til brændevin!". Sådan turde jeg alligevel ikke provokere, for jeg må indrømme, at min indsats med den skrevne stil hver anden mandag lå noget under det ønskelige. Selv lette emner som "Skriv om en bog", du har læst, kunne jeg mishandle. Hvad gør et ungt menneske, der skal passe sin træning i fodbold og håndbold fire aftner om ugen og spille kamp i weekenden, klare sine lektier i det daglige og have tid til sin skolekæreste fra mellemskoletiden? Han gennemgår søndag morgen bogreolen og

finder den tyndeste roman, skynder sig ud for at spille fodboldkamp, læser romanen om eftermiddagen, skriver stil aften og lidt af natten og afleverer sit skriv til læreren mandag formiddag. Sådanne hændelser sammen med, at Kolstrup som i mundtlig dansk ikke forstod mine fortolkninger af litteraturen, kunne kun give en dårlig årskarakter. Til studentereksamen havde censor ikke problemer med at forstå, hvad jeg skrev, så jeg fik ug-. Da jeg efter studentereksamen solgte mine bøger, drog jeg et lettelsens suk da Falkenstierne gled over antikvariatets disk.
På et område var Kolstrup meget åben. Der var i efterkrigsårene en betydelig skandinavisme og mange arbejde for et samlet Norden af Danmark, Sverige og Norge, men bl.a. var landenes økonomiske forudsætning for forskellige. Men Kolstrups accepterede, at vi i løbet af 3g begyndte at skrive å i stedet for aa, skrive navneord med småt og kunne og skulle i stedet for kunde og skulde. Vi følte os meget som skandinaver.

Oldtidskundskab ofte kaldet Oldævl var vist for mange et hadefag. Det var også svært, synes jeg at forstå de græske tragedier og de romerske politikers lange taler, men Kærgaard havde dog nogen succes med at åbne mysterierne for os – og så havde han humor. Jeg skulle en gang gennemgå en tale vistnok af Platon. Den var bygget meget logisk op i flere trin. Jeg startede i fin stil med de første argumenter, men jo længere jeg kom frem, kom jeg i større og større vanskeligheder og til sidst gik jeg i stå. Det kan være jeg ikke havde nået at læse hele teksten? I stedet for en passende kritik siger han med sit lidt skæve smil: Kan du se for dig en landevej, hvor der ligger en række små snedriver. Så kommer du i bil. De første to snedriver er ikke et problem, den tredje tager noget af farten og i den fjerde sidder du uhjælpelig fast. Du må hellere læse slutning ved lejlighed.

Til naturhistorie havde vi den gamle, kære lektor Alstrup. Han var altid ledsaget af sin Storm-P pibe og havde ganske alvorlig rystesyge. Jeg husker kun, vi lærte geologi og om istidslandskaber. Når han ville vise en sten fra samlingen frem, blev den anbragt på bordet med et brag, fordi han ikke kunne styre sine rystende hænder. Han stod også for ekskursioner til Viborgegnen og kalkminerne i Mønsted og Daugbjerg. Han var skolens kasserer, så man betalte skolepenge og eksamensgebyrer til ham. Jeg her endnu hans kvitteringer skrevet med rystende hånd.

Faget gymnastik, legemsøvelser eller hvad det nu hed var i mellemskolen fortolket som fritstående øvelser og redskabsgymnastik. Her i gymnasiet var det efter min opfattelse mere menneskevenligt med fod- og håndbold på en fremtrædende plads og Møller-Madsen som en dejlig lærer. Svømmeundervisning stod også på planen. Den skulle forgå fra en badeanstalt, der den gang lå ved Tangkrogen. I de tre år på

gymnasiet lykkedes det at få én svømmetime. Enten var vandet for koldt eller der var pålandsvind, så byens kloakudløb sørgede for "boller på suppen".
Jeg må også lige nævne vores tysklærer lektor Fangel. Han gik altid i sort jakkesæt med vest og i vestelommen havde han en lille blyant (måske flere) 2-3 cm lang. Hvis ikke man var særdeles godt forberedt, fik man bemærkningen "Det var ikke særlig godt, så det bliver en pind!" Så tog han en lille sort lommebog og den lille blyant fra vestelommen frem og synderen fik en pind ud for sit navn. For nogle blev det med tiden til et stakit.

Gymnasiet næsten som det så ud i slutningen af 1940'erne
(Foto Jyllands Posten 17-1-2013)

Der var også fester

Der var ikke noget lokale på skolen, der kunne rumme den årlige skolefest, så den blev holdt i Folkets Hus i Amaliegade. Her kunne alle elever, lærere, forældre, kærester, tanter og onkler være med. Damer var i lange kjoler og mænd i jakkesæt med hvid skjorte og slips eller butterfly.
Det påhvilede 2g'erne at opføre et skuespil eller en revy. Vi opførte "Dalmålningerne" et stykke, som tog udgangspunkt i middelaldermalerier fra Dalarne. Jeg var heldigvis kun statist og jeg har aldrig forstået handlingen, hvis der overhovedet var nogen handling. Jeg ved heller ikke, hvem der havde valgt stykket og hvem der havde skrevet det (Google ved det heller ikke). Skuespilleren Knud Hallest fra Aarhus Teater var instruktør. Bagefter var der smørrebrød mod aflevering af.

Skolefest med skolekæresten Inge og mine forældre, 1948

et rationeringsmærke til 5 g smør pr halve stykke og så var der ellers dans. Det har sikkert været til musik fra det populære Fatters Orkester, hans datter gik i min parallelklasse.

Elevforeningens fester var selvfølgelig noget mere løsslupne og uformelle. De foregik i musiklokalet over pigernes gymnastiksal. Der måtte ikke serveres alkohol, men det kunne der rådes bod påv forskellige måder. Ved den første fest jeg var til, spurgte de tre, der havde gået i mellemskolen, om jeg ville have en øl. De viste mig så, at der var en bagtrappe ned til gymnastiksalen og der stod en kasse øl. De var gode venner med pedellen, så han gjorde dem den lille tjeneste. I øvrigt havde jeg aldrig før drukket øl, så jeg syntes, den smagte rædselsfuldt. Det kunne jeg ikke være bekendt at sige, så jeg fik den da klemt ned. Man vender sig nu ret hurtigt til smagen!! En mere besværlig og dyrere metode var at race på cykel ind til Peter Gift i Bruunsgade og snuppe en hurtig øl eller to. Det forudsatte desuden nogenlunde godt vejr. Uanset alkoholforbuddet var stemningen altid god og humøret (uforklarligt) højt til elevfesterne.

Noget andet, der med sikkerhed blev festligt, var turene til Marselishytten. Den lå ved Ebeltoft vig meget tæt ved NATO's mole til modtagelse af flybrændstof og i nærheden af Molskroen. Det var en ældre hytte i ikke al for god stand, men den opfyldte sit formål, så man kunne møde sine kammerater uden for de sædvanlige rammer. Desværre nåede vores klasse kun to ture, men det var sammen med den sproglige klasse, hvor der var mange piger. Det var weekendture med en masse skæg og ballade og dans til ud på de små timer. Møller Madsen viste sig at være lige så god til at drikke øl som vi andre, men kort før daggry stoppede festen og vi begav os ud på en vandretur forbi Molskroen og op på den stejlebakke bag. Der nød vi solopgangen, gik så tilbage og fik morgenmad og nogle timers søvn, inden vi skulle til Aarhus.

Kultur

Vores entusiastiske franklærer opfordrede os til at melde os i Alliance Francaise, der viste seriøse franske film søndag formiddag. Filmene var seriøse (Den nye franske bølge), de var uden undertekster, vores franskkundskaber var utilstrækkelige og det foregik søndag formiddag. Jeg fik ikke meget for mit kontingent. Det gik bedre med Aarhus Teater, hvor vi med skolescenen så mange teaterstykker og en enkelt opera. Operaaftenen bestod af to nye enaktere, hvor især den ene havde fået megen omtale

i pressen. Den hed vist "Solbadet", der var kun en person – en smuk mørkhåret, solbrændt sangerinde kun iført en gul badedragt. Det var før bikinien var opfundet, men det var nok til at få gymnasieelever (drenge) til at gå til opera. Jeg husker ikke den anden enakter.

Når vi nu var kommet i byen, måtte vi se nærmere på den. En mulighed var en bar i Kannikegade lige over for teatret, den hed vist Funkis Bar, men her kunne man bare stå eller sidde og drikke, så det blev hurtigt dyrt. Næste sted op ad Strøget var det intime sted Cosy Corner, som lå over Regina biografen. Den var lun og hyggelig, men lige i overkanten med plyssofaer og rødlig belysning. Endestation for aftenen blev oftest Restaurant Aarhushallen i Sct. Knudsgade. Her var altid god dansemusik efter tidens mode og optræden af en eller flere solister. Der var ofte udenlandske musikere og især det schweiziske Hazy Osterwalds Orkester var populært og vendte tilbage i flere perioder. Sammen med det optrådte en dejlig, mørk ung dame (da måtte man godt sige negerpige). Det var rigtig noget for husarerne og gymnasiedrengene. Hun dansede til Ravels Bolero indsmurt i olie med en fakkel i hånden og kun iført nogle lette gevandter, som hun tabte efterhånden som musikkens intensitet steg og lyset blev dæmpet. Hun beholdt den lille trekant på, men bare det at se en glinsende, topløs dame i flammeskær var det par øl værd, man var nødt til at købe for at sidde der. Det er mærkeligt, jeg kan huske sådan noget.

Sport

Der var et samarbejde om en årlig idrætsdag med gymnasierne i Vejle, Horsens og Silkeborg. Der konkurreredes i håndbold for piger og for drenge både i håndbold og fodbold. Der var fest med bal bagefter, så der kunne stiftes nye bekendtskaber mellem piger og drenge fra de forskellige skoler og i bussen hjem havde vi vores håndboldpiger, som vist var lidt mørkerædde, så de gerne ville holdes i hånden.

Vi havde også årlige kampe med Katedralskolen i håndbold om vinteren i den stadionhal, der ikke var brændt ned under besættelsen og om sommeren i fodbold på banerne ved Marselis Boulevard, hvor højhusene nu ligger. Her var ingen aftenfest bagefter og ingen præmieoverrækkelse. Trods det var præmien meget værdifuld: den var håneretten for det kommende år. Jeg var med på begge hold alle tre år og vi vandt i begge discipliner de tre år. Især i håndbold var vi stærke. Jeg gik i klasse med Bent Okholm, som var fast mand på Aarhus KFUM's hold i Danmarksturneringen. Han kunne skyde virkelig hårdt. I en gymnastiktime ramte han mig uheldigvis lige i

ansigtet, så jeg gik bagover. Jeg var ret sikker på, at min næse var brækket, men den var bare øm i mange dage. Senere kom hans yngre tvillingbrødre Hans og Kaj til, så vi vandt alt. Også i turneringen med de tre andre gymnasier. Det var den gang Aarhus var landets håndboldby med fire hold i Danmarksturneringen.

Uden for skolen spillede jeg både fod- og håndbold i den lokale Kragelund Idrætsforening i Højbjerg, som nogle år senere blev en del af Lyseng Idrætsforening. Jeg havde spillet på juniorhold, men da vi skulle rykke op som ynglinge faldt så mange fra, at der blev ikke noget ynglingehold. Jeg måtte derfor som 16-årig rykke op som seniorspiller. Det var en barsk tid, man kunne slå sig ret slemt, hvis man kom i nærkamp med en stor smed eller murerarbejdsmand. Jeg var med til at starte en håndboldafdeling i foreningen. Der var dengang meget få haller i byerne og nærmest ingen på landet, så håndbold var i væsentlig grad en sommersport, hvor man spillede på græs, men vi fik da spillet lært, og jeg kunne fortsætte, da jeg senere flyttede til København.

Fritidsjob

Der var ikke råd til store lommepenge i mit hjem, så jeg havde forskellige jobs i det omfang skolearbejdet tillod det. Som nævnt var Vange en fremragende matematiklærer, men da vi var kommet i 2g, havde han åbenbart i en 1.g fået et par nye elever, som ikke levede op til hans målsætning. Han spurgte mig en dag, om jeg kunne tænke mig at tage to 1.g'er til lidt ekstra matematikundervisning efter skoletid. Deres forældre ville gerne betale. Jeg fik således mit 1.g pensum holdt ved lige og jeg fik oveni købet penge for det. Jeg håber, de fik lært at løse en andengradsligning og en ligning med to ubekendte. Mit bedste fritidsjob var dog at "undervise" i fransk, selv om det ikke var mod betaling. Inge var ikke kommet i gymnasiet, fordi hendes mor, der var enke, ikke havde råd til det, så hun fortsatte i Kragelundskolen, hvor man havde fransk i realklassen. Heldigvis havde vi samme franskbog, så der var en god undskyldning for at læse fransk sammen fem eftermiddage om ugen. Min kommende svigermor forsvandt diskret ud i køkkenet, men serverede altid eftermiddagste med sandkage eller marmorkage. Vi fik også læst fransk.

Der var to købmandsbutikker i Højbjerg og i nogle sommerferier var jeg afløser for deres faste cykelbude. Der var også to mejeriudsalg og hos Nørgaard, der hørte til Mejeriet Vesterbro, havde jeg i to år morgenturen til Hestehavevej og Egebæksvej. Det var tidligt op, hurtig morgenmad, af sted på cykel med skoletaske og

frokostpakke over til Nørgaard. Han havde så pakket en lille trækvogn med varer til dagens tur. Det var den gang man brugte brune mælkeflasker, så den var ret tung. Næsten alle huse havde stående ordrer på mælk og fløde, som skulle sættes ved døren, hvor de tomme flasker skulle tages retur. Ikke sjældent sad der en sammenrullet seddel i en af de tomme flasker. Det var ordrer på ekstravarer f.eks. et lille franskbrød, smør eller fløde. Nørgaard havde mange års erfaring, så han havde som regel forsynet min vogn med et passende lager. Vognen blev så afleveret og jeg cyklede til skole. Skulle der en enkelt gang komme til at mangle noget i vognen, måtte jeg tage en lille omvej til skole, så kunden fik sin vare.

Det var allerede inden gymnasiet lykkedes mig at få arbejde som pakkepost de sidste dage op mod jul, et job som jeg beholdt i 6 år. Højbjerg Postkontor havde fast aftale med den lokale vognmand Jens Sand, så han 19.-23. december kørte ud med pakker i hele postdistriktet og jeg var med som assistent dvs. det var mig der løb op ad trapper eller ind til husene med pakkerne. Vi kom godt ud af det sammen og glædede os altid til næste for-jul. Den 24. var pakkeomdelingen slut, men et år var jeg heldig at blive brevpostbud i Aarhus den 24., et andet år cykelbud hos Abel, byens fineste blomsterhandel, så jeg bragte fine buketter og blomsterdekorationer ud i den indre by.

Udlængsel har jeg vist haft, fra jeg var meget ung, så jeg søgte et mere spændende sommerferiejob end cykelbud i Højbjerg. Jeg havde gennem tidligere skolekammerater lært nogle norske jenter at kende. De var pennevenner med danske piger og nu på besøg i Danmark. De var et spændende bekendtskab, som fik mig til at søge arbejde i Norge. Gennem de norske veninder fik jeg arbejde som arbejdsdreng på Skien Kraftverk. Aftalen var for 4 uger. Jeg skulle gå til hånde i et sjak, der reparerede en transformator.

Allerede på min anden arbejdsdag siger formanden: "Gut, du arbejder godt, men her tjener du ikke meget. Vil du ikke hellere tjene mange penge ved at male master oppe i fjeldet?". Det ville jeg selvfølgelig gerne, så næste morgen tog jeg toget til Grönvollfoss, et vandkraftværk godt 100 km nordvest for Skien. Her boede det malersjak, jeg skulle være en del af. Ud over kraftværket var der kun nogle få arbejderboliger, ikke så mange man kunne kalde det en bygd, men der må have været en butik, hvor man kunne købe madvarer, for jeg skulle holde mig selv med kost. Det blev godt tre uger med norsk brød (Limpe) med myseost eller honning morgen, middag og aften bort set fra en weekend i Rjukan.

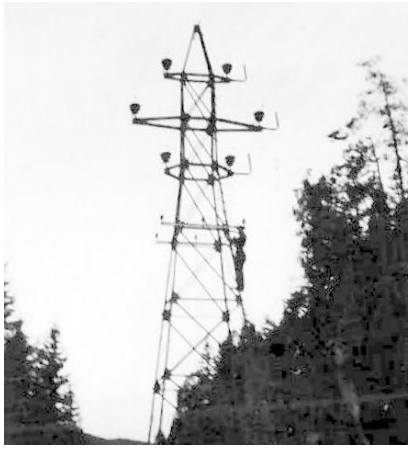

Jeg maler elmaster i Telemark, 1949

Malersjakket var tre svenske sæsonarbejdere, der tilsyneladende kun var kommet for at tjene flest muligt penge på kortest mulig tid, så vi arbejdede mange timer hver dag. Vi startede om morgenen i en varevogn, hvor de sad foran og jeg sad bagi sammen med malergrejet. Vi kørte så ad små hullede, snoede veje til det område, hvor vi skulle male gittermaster. Jeg var køresyg hver morgen, det har jeg aldrig været siden. De viste mig den første dag, hvordan det foregik. Man havde en bøtte med mørkegrøn maling og en pensel, så klatrede man så højt op i masten, at man kunne starte, hvor der tidligere havde været malet og malede og klatrede så nedad. Ofte måtte man stå på en skråstiver, det var hårdt for benene. Vi var somme tider ret langt fra bilen, så det var dumt at tabe bøtten, så man skulle helt hen i bilen efter mere maling.

Man måtte endelig ikke røre det øverste af masten og elledningerne for de førte 10.000 volt. En anden væsentlig ting var, at man skulle holde godt fast, for vi havde ingen sikkerhedssele. Nogle master stod på meget stejle fjeldskråninger, så hvis man faldt til den forkerte side, var der ekstra langt ned. Vi talte ikke meget med hinanden i løbet af dagen, når vi sad i hver vores mast og i arbejderbarakken, hvor vi boede, holdt de sig også for sig selv.

Bestyreren på kraftværket havde heldigvis en søn Bjorn, som var på min alder og så der var tennisbane til personalet. Jeg fik prøvet at spille tennis og lært så meget, at Björn syntes, jeg var værd at spille med. En weekend tog vi til Rjukan sammen og besteg Gaustatoppen på 1883 m.

Gausta-toppen, 1949

Det eventyrlige liv i "ødemarken" sluttede og jeg havde faktisk tjent ret godt. Jeg tog til Skien for at sige farvel til mine søde veninder og de arrangerede en stor fest, hvor deres venner deltog. Det blev en temmelig vild aften og en af de søde jenter fik mig til at ryge en cigaret – ja, hvad gør man ikke for dejligt selskabs skyld. (Jeg har aldrig røget siden).

Jeg var til sidst i Oslo nogle dage og så byens seværdigheder og var selvfølgelig på Holmenkol bakken, købte de populære hyttesko og en pullover, som den alle de norske verdensstjerner i skisport brugte. Der var en meget kendt kabaret Chat Noir, hvor vokalgruppen The Monn Keys, som også var meget populær i Danmark, havde base. Dem måtte jeg se og høre en aften, så alt i alt røg der en betydelig del af indtægten på de få dage. Oslo var en dyr by.

Afsked og fremtid

En dag sidder man så og har den sidste fysiktime med frk. Benzon. Det er spørgetime og de sidste spørgsmål om fysik eller kemi er besvaret og så er det lige pludselig hende, der spørger hver af os "Hvad skal De nu efter gymnasiet?" Vi svarer efter tur og jeg svarer, at jeg skal være lærer. Hun ser forbløffet på mig og siger: "Nej, De skal da være noget med kemi!". Det gik jeg så og spekulerede lidt på, inden jeg lukkede den ud hjemme.
Næste dag var sidste skoledag. De tre afgangsklasser var samlet i sangsalen med deres lærere. Jeg husker ikke meget af, hvad der foregik, men en ting glemmer jeg aldrig. En gruppe elever optrådte med en sang, hvor hver lære blev "hyldet" med et par linier. Det gik fint, indtil det blev Kolstrups tur og sangen lød:

Fredsven Kolle er en nar
han sig selv alvorligt ta'r

Han rejste sig op, kridhvid i ansigtet og for ud af lokalet. Jeg var medlem af forfatterkollegiet og vi var en noget slukøret gruppe unge poeter, der ved 21-tiden cyklede ud til Hestehavevej og undskyldte.

Vi lagde det bag os og koncentrerede os om det nære, om eksamen, men grublede også over fremtiden. Min far var som møbelpolstrer ofte ude for perioder med arbejdsløshed, så der stod med ildskrift i hans øjne, at jeg hurtigt skulle tjene penge og sørge for at få et embede. Der var på den tid stor mangel på lærere og der var lavet en særordning, så man med en studentereksamen, kun behøvede to år på seminariet. To år og så fast arbejde og fast løn, det var lige faderens ønskedrøm og så kaster den fysiklærer grus i maskineriet. Vi diskuterede problemet og søgte efter et alternativ til skolelæreren. Vi fandt ham: en farmaceut. Man startede som discipel (elev) med løn! på et apotek, efter to år kunne man, hvis man havde råd, vælge at søge optagelse på Farmaceutisk Læreanstalt i København og blive cand pharm eller man kunne fortsætte som apoteksassistent resten af sit liv. Faderen accepterede

projektet og jeg skrev en uopfordret ansøgning til Aarhus Løve Apotek, byens fornemste, men kunne på det tidspunkt kun oplyse mine årskarakterer.

Nogen tid senere sidder vi nogle stykker en aften efter en eksamensdag hjemme hos Kaj Schmidt sammen med hans forældre, hans far havde eget arkitektfirma. Samtalen drejede naturligvis på et tidspunkt ind på fremtiden. Jo, Kaj skulle være arkitekt som sin far. Hvad med dig, Ole? Ja, jeg skal være farmaceut. Schmidt så på mig og sagde: "Nej, nej, du skal da ikke være pilletriller, du skal da være rigtig kemiker, sådan noget med atomer. Du skal på Polyteknisk Læreanstalt og være kemiingeniør." Jeg mente, at det havde vi/jeg ikke råd til. Det blev alt for dyrt at skulle bo i København i flere år. "Hvis du vil, kan du hjælpe til på tegnestuen i alle dine ferier og du skal få en god løn. Du kan begynde, så snart eksamen er færdig. Så længe jeg har penge, kan du altid regne med mig." Det var store ord og de lød jo godt, men den blev ikke let at sælge hjemme.
Der var mange overvejelser og eksamen blev overstået med resultatet mg+ 14,31, som jeg meddelte Løve Apoteket. Få dage senere fik jeg brev om, at jeg havde fået stillingen.

Samtidig med dette havde min far vist talt med Schmidt og det endte i hvert fald med, at jeg kunne give kemistudiet en chance. Jeg sendte min ansøgning til Danmarks Tekniske Højskole (tidligere Polyteknisk Læreanstalt). Året før havde adgangskravet været 14,35, så jeg lå jo tæt på grænsen, men den kunne jo enten gå op eller ned. Efter nogle dage havde jeg overbevist mig selv om, at jeg helt sikkert ville blive optaget.

Jeg syntes, jeg burde informere apoteket. Så gjorde jeg noget fuldstændig åndssvagt. Jeg gik ind på Løve Apoteket og spurgte om jeg kunne træffe apotekeren angående den stilling, jeg havde fået. Jeg blev fulgt ind på kontoret, hvor apoteker Reimers sad ved sit enorme mahogany skrivebord iført sort (ikke mørkt, nej sort) jakkesæt med sort vest, hvid skjorte med knækflip og butterfly – næsten skræmmende, men det var måske hensigten. Jeg beklagede ulejligheden, men jeg gerne ville sige nej tak til stillingen. Han så helt forkert ud i hovedet. Der var vist aldrig tidligere nogen, der havde sagt nej tak til en stilling i hans fornemme apotek.

Der stod jeg så uden job og uden sikkerhed for at blive optaget på DTH. Der gik nogle dage med spekulationer og utålmodig venten, men:

Jeg blev optaget!

Ind imellem disse for mig meget afgørende begivenheder fejrede vi selvfølgelig, at vi var blevet studenter. Alle i klassen bestod, selv hende der skulle have godt i sidste fag for at bestå.

Køreturen skulle ende med aftenfest hos arkitekt Schmidt og vi var inden turen enige om at nøjes med et moderat alkoholindtag, så vi ikke vandaliserede Schmidts tegnestue, hvor der var gjort plads til spisning og fest. Vi blev næsten lidt for mådeholdne på køreturen og måske havde vi også spist for mange jordbær – vi fik jordbær med fløde i langt de fleste af hjemmene – så det blev en ret afdæmpet fest. Vi sluttede med en dejlig Sankt Hansaftens fest på Varna sammen med de to parallelklasser. Da bålet blev tændt, skulle vi alle ud at nyde det på nærmeste hold. Det var lidt køligt, så jeg lagde galant armen om skulderen på den søde Inger fra b-klassen. Min mor og far ville også se studenter og bål og de havde inviteret Inge med. Så kunne de da for f..... have fundet et andet sted at se bål. Der kom en slem kurre på tråden.

Jeg arbejdede på Schmidts tegnestue hele juli og august måned. Løn 1.000 kr. pr måned. Inge var ansat på Jysk Telefons regnskabskontor, løn 660 kr. pr måned.

DANMARKS TEKNISKE HØJSKOLE

Tuschkarl hos arkitekt Schmidt

Jeg startede som medhjælp på arkitekt J. K. Schmidts tegnestue i Viby den 1. juli. Der var fire arkitekter ansat og jeg kom mest til at arbejde for Henning Jensen, som senere blev partner hos C. F. Møller og Jørgen Ejsing, som oprettede eget firma i Højbjerg i midten af 1950'erne. Han byggede sammen med et konsortium af håndværksfirmaer i løbet af 50'erne og 60'erne flere hundrede enfamiliehuse især i Højbjerg, Skåde og Beder. Schmidt var et meget generøst menneske og foruden Kaj ville Mogens og Poul fra klassen være arkitekter, så de blev også ansat som medhjælpere. Der blev faktisk lidt trængsel.

Vi fik selvfølgelig vist, papirkvaliteter og hvordan man bruger hovedlineal, tegnetrekanter, blyanter og Graphos (en tuschfyldepen) og så var det bare med at øve sig. Efter et par dage blev jeg sendt ned til en boligblok i Viby for at måle alle kælderrum op. Under byggeriet var der aftalt nogle ændringer mellem arkitekt og murer, men der var ingen dokumentation. Den fik jeg så lov at lave.

Efterhånden som vi var blevet dygtige nok, skulle vi tegne arkitekternes blyantstegninger op med tusch. Med datidens teknik kunne blyantstegninger tegnet på meget tyndt papir mangfoldiggøres som "blåtryk", som var lidt utydelige og falmede med tiden. En tuschtegning på "smørrebrødspapir" var som lystryk knivskarp i sort/hvid og uforgængelig. Al mangfoldiggørelse blev udført af lystryksfirmaer. Deres bude kom ofte fire-fem gange om dagen, når projekter skulle være færdige til tiden.

I Voerladegard blev der bygget et børnehjem i den vestlige udkant af landsbyen. Jeg har lavet alle tuschtegningerne. Jeg er senere ofte kommet forbi og har følt mig stolt over at have "tegnet" det. Det ligger der stadig nu som del af en fabrik.

Jeg måtte tage fri et par dage for at tage til København for at finde et sted, jeg kunne bo og i øvrigt orientere mig om hvad Danmarks Tekniske Højskole var for en institution og hvor den lå. Det viste sig at den lå to steder. Den gamle afdeling fra 1890 lå på hjørnet af Nr. Farimagsgade og Sølvgade og 5 min. gang derfra lå på Øster Voldgade den nye afdeling, som var

bygget 1929-1954. Det officielle navn var Den Polytekniske Læreanstalt, Danmarks Tekniske Højskole.
Første del af studiet foregik på Sølvgade og anden del på Østervold, hvor administration, Danmarks Tekniske Bibliotek, Polyteknisk Forening og kantine var samlet. På trappeopgangen ved Polyteknisk Forening var muren et sted gjort ca. 50 cm "for tyk". Med hurtig håndskrift stod der på den "Gerløvs klump". Gerløv var arkitekten bag byggeriet og han var også lektor. Da bygningen blev opført, har han åbenbart kritiseret murernes arbejde, så da de en dag fik en tegning med en tuschklat, fulgte de den til punkt og prikke.

Polyteknisk Læreanstalt

Danmarks Tekniske Højskole

Jeg meldte mig ind i elevforeningen Polyteknisk Forening og spurgte, hvordan man fandt et sted at bo. Der var lige lavet opslag om et værelse i Hellerup, det kunne jeg tage ud og se på, hvis jeg ville. Både sporvogn linie 1 og 14 gik derud. Jeg fandt en stor hvid villa på Lemchesvej 2 (nu ændret til Strandvejen 114A) på hjørnet af Strandvejen. Lemchesvej var en af de dyre veje i Hellerup, den endte ca. 100 m nede direkte ud til Øresund og stranden var privat. I villaen var der beboelse i stuen, lægeklinik på 1. sal og tre udlejningsværelser på 2. sal. Fruen i huset præsenterede sig som fru Barmwater og viste mig det midterste værelse på 2. sal. Det var møbleret og kostede 30 kr. om måneden, hvad der var en rimelig pris i 1950. Der var stort badeværelse og toilet ved klinikken på 1.sal. Alle tre værelser lå i den sydlige side af huset og havde skråvæg fra ca. 1,5 m over gulv. Den nordlige del af loftsrummet var et stort pulterkammer, hvor der var en vask og en vandhane med koldt vand. Der var på cykel ca. 5,5 km til DTH og gode sporvognsforbindelser, så jeg lejede værelset fra den 1. september og boede der i $2\frac{1}{2}$ år. Billedet viser den fornemme villa, som er renoveret, men der er ingen væsentlige bygningsændringer. Der var stor have, som nu er parkeringsplads. Der er iflg. Krak nu syv firmaadresser, som ser meget beslægtede ud.

Jeg var tilbage på tegnestuen med ro i sindet efter at have løst boligproblemet i København. Jeg blev god til at tegne og lærte arbejdsgang og jargon på tegnestuen, hvad der senere i studiet og i mit arbejde viste sig at være en fordel. Mine tre medhjælperkolleger blev optaget på

Lemchesvej 2, facade mod nord (billede fra Google, 2020)

adgangskursus på Kunstakademiets Arkitektskole, men derefter blev kun Kaj optaget på Arkitektskolen.
Så blev det tid til at samle flyttegods sammen. Da jeg havde lejet et møbleret værelse, blev det ikke mere end det kunne sendes med posten i et par kufferter. Vi har i familien aldrig vist eller talt om følelser, så der var ingen store afskedsscener, ingen mor med våde øjne (måske skjulte hun dem). Jeg skulle til København og det var så det, men der var dengang langt mellem Aarhus og København. Det tog godt 7 timer med DSB og med DFDS' rutebåd kunne man gøre rejsen om natten på ca. 8 timer.

Så var der lidt større afsked med Inge og hendes søde mor. Vi var vel begge bekymrede for, om vi kunne klare adskillelsen, men min kommende svigermor gav mig som afskedsgave den tepotte, som jeg i en 3–4 år jævnligt havde drukket te fra. Som hun sagde "Den er så grim, at jeg ikke vil have den – men den drypper aldrig". Jeg har som sædvanlig drukket te fra den også i dag (16-09-20) og den har kun drypper én gang i 70 år. Det var Kaj Schmidt, der med vilje og en rask bevægelse slog en stor sjat te ud på mit lille skrivebord i værelset på Lemchesvej.

Stud polyt

Den første skoledag fredag den 1. september 1950 samledes alle de nye polyt'ter i det store auditorium i Sølvgade. Der var optaget 80 på kemistudiet og ca. 100 på hver af bygnings-, maskin- og elektroretningen. Jeg var K 50353.

Der blev købt bøger, tegnerekvisitter og kittel til laboratoriearbejde. Det blev flere hundrede kroner. Der var meget nyt, der skulle læres, men heldigvis fandt jeg Børge Hølvig Mikkelsen, som gik klassen over mig på Marselisborg. Han var startet på bygningsingeniør, men skiftede til kemi. Det var imidlertid så langt henne på året, at han ikke kunne nå de nødvendige kurser og skriftlige afleveringer, så han var blevet nødt til at tage det ekstra år. Vi blev på den måde studiekammerater og bedstevenner i mange, mange år. Det var uvurderligt at have hans hjælp især i den første tid. Sammen fik vi en anden god, ny ven Jens Nørby, han havde gået på Katedralskolen i Aarhus (det tilgav vi ham), da jeg kendte ham fra håndbold. Senere sluttede Bender sig til os. Han var fra Odense, men var student fra Herlufsholm Kostskole.

Børge Hølvig Mikkelsen

Jens Nørby
Grete Schouborg

Bent Bender Christensen

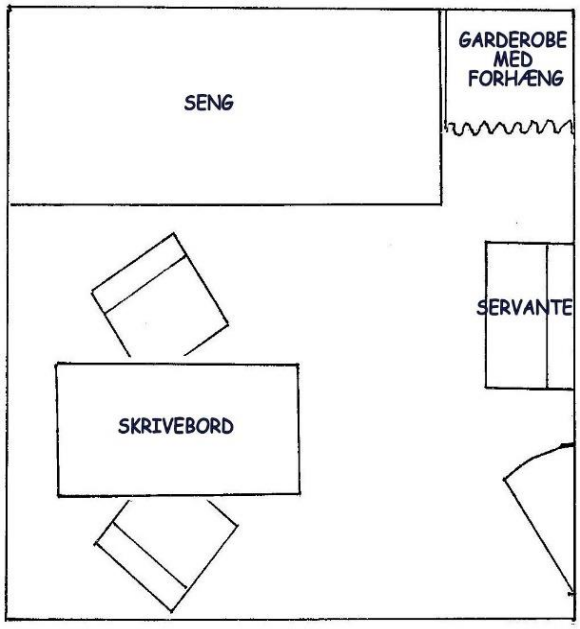

cirka 2,5 x 2,4 m

Her har vi en skitse over mit værelse på Lemchesvej 2, 2. sal midt, som jeg efter mange år husker det. Det var ikke stort, men det var stort nok. Sengen var med gammeldags kædebund, så man lå næsten lige så krumt som i en hængekøje. Nogle uger senere havde min far lavet en god sovebriks, så sengen kom ud på pulterrummet. I hjørnet var der under hylden en bøjlestang og garderoben blev lukket med et forhæng. Servanten var også noget bedaget med hvid marmorplade og hylde og skab forneden. Det hvidmalede skrivebord var i juniorstørrelse med smalle skuffer i den ene side. Vinduet sad lige over skrivebordet, hvor skråvæggen begyndte. Det var som et staldvindue med fire små vinduer. Ramme og karm var af støbejern, så om vinteren var man ikke i tvivl om, at det var hylende utæt. Heldigvis kunne det åbnes, hvad der var nødvendigt om sommeren, når solen bagte ind på det sorte, sydvendte tag. Der var tapetseret med gulligt tapet med små røde pletter eller blomster (?).

Om morgenen spiste jeg havregryn med lidt sukker og drak mælk til. Med denne specielle anretning blev min tallerken til daglig kun støvet af, mens ske og krus blev skyllet under vandhanen på loftet. Tallerkenen blev vasket før jule-, påske- og sommerferie. Når jeg ville lave te, kunne jeg koge vand i en elkoger, jeg havde fået af min moster. Det var en meget sjælden, tidlig model. Den var nærmest en aluminiumsgryde monteret på et varmelegeme, men den kunne hurtigt koge en liter vand.

I det østlige værelse boede en ung maskiningeniør, der var ansat på Tuborg. Han havde en stor tagterrasse på det flade tag på sidebygningen og gav en gang imellem en øl. På den anden side af mig boede en lidt ældre musikstuderende fra Aarhus, som jeg ikke hørte meget til undtagen, når hendes kæreste kom på besøg. Heldigvis var det ikke ret tit, for hun hylede og skreg i sine orgasmer. Det var ret træls at høre på, for der var kun en tapetseret brædde væg mellem værelserne.

Bag køkkenet var der i ældre herskabshuse et værelse, hvor en af tjenestepigerne boede. Her boede endnu en stud polyt. Husets søn Peter var også polytekniker. Fru Barmwater var enke efter sin læge-mand, men hun drev klinikken videre som inhalationsklinik dvs. at folk med luftvejsproblemer kom og fik behandling ved at indånde damp evt. med lindrende tilsætninger. Normalt var jeg ikke hjemme om dagen, men var jeg hjemme med eksamenslæsning, kunne jeg nogle gange næsten være nervøs for, at patienterne skulle hoste lungerne op, når de fik behandling. Meget dramatisk.

Hølvig boede på Frederiksberg Alle 39 st. hos frk. Nørlund. Hun havde en herskabslejlighed og boede selv i de to fine stuer ud mod gaden. Der var tre udlejede værelser, køkken, badeværelse og toilet mod gården og endnu et lavloftet værelse over porten. Hun var en meget sød, gammel dame, der stammede fra Hammerum. Hun var meget tunghør og kunne godt lide unge mennesker. Det var en fordel for Hølvig og hans gæster, for lidt larm betød ikke noget. Han var meget gæstfri, så hans værelse blev samlingspunkt for vennekredsen, når der var tid til lidt kortspil eller fest. Jens Nørby kom et par år senere også til at bo der og det sidste år af min militærtjeneste i 1956 boede jeg over porten, men i studietiden blev det således til mange cykelture mellem Øster Voldgade, Lemchesvej og Frederiksberg Alle.

Den barske virkelighed

Da vores første skoledag var en fredag, havde vi muligvis og undtagelsesvis fri lørdag den 2. september, men derefter var der seks dages arbejdsuge. Hver dag havde vi forelæsninger 9-12 og derefter laboratorieøvelser m.v. 12-16 (16:30?).

I vores første semester handlede forelæsningerne væsentligst om fysik, uorganisk kemi og matematik. Fysikforelæsningerne var med den fremragende professor R.E.H. Rasmussen. Den var fælles for alle fire studieretninger, men han formåede at få budskaber helt op på de bagerste rækker i det store auditorium. Foruden læsestof

var der skriftlige hjemmeopgaver. Vi havde ham heldigvis igennem hele fysikpensummet i de fire første semestre.

Studiets struktur

Semester	år	
1	1950	
2		1. årsprøve (juni)
	1951	
3		
4		
	1952	
5		eksamen 1.del (december)
6		
	1953	
7		
8		
	1954	
9		eksamen 2.del (december 54-januar 55)
	1955	

Matematikundervisningen var ret sparsom med to timer om ugen. Der var ingen lærebøger. Første år var det med lektor E. Fabricius-Bjerre (ja, Bents far) som lærer. God lærer og meget slagfærdig med bemærkninger som f.eks. "Hvad mon jeg nu har sagt, siden de lægger Ekstrabladet væk nede på bagerste række?" På andet år fik vi en lærer fra Universitetet. Der var i auditoriet to store tavler og når han startede forelæsningen, begyndte han med en lille sirlig skrift at skrive i tavlens øverste venstre hjørne, lange formler med brøker, potenser, kvadratrødder, integraler og imaginære tal. Imens talte han halvt vendt mod tavlen i en ensformig fynsk dialekt. Når hans alenlange formler nåede anden tavles nederste højre hjørne, passede det med at timen var slut. Morale: sælg ikke dine matematikbøger fra gymnasiet.

I uorganisk kemi havde vi Jannik Bjerrum, en lidt distræt professor med en stor entusiasme for sit fag. Der var ikke en forelæsning uden den blev støttet med en praktisk demonstration og helst noget med ild eller eksplosion. Han havde vist ikke det stort praktiske håndelag, men så havde han sin uundværlige frk. Wulff. Rygtet sagde, at han tidligere havde været professor på Universitetet og da han blev professor på DTH havde han "medbragt" sin frk. Wulff, som var en lille, lidt ældre dame. Inden hans forelæsninger lavede frk. Wulff de tilhørende forsøgsopstillinger og afprøvede alle funktioner. Ikke alt går, som det skal og nogle få gange fungerede forsøgsopstillingen ikke. Så råbte Bjerrum højt "Frk. Wulff, frk. Wulff!" - altid to gange. Som trolden af æsken stod hun på scenen, kastede et blik på forsøgsopstillingen, tændte for den kontakt, som han havde glemt, og forsvandt. Alt fungerede. En anden gang forklarede Bjerrum, at dagens forsøg, ville udvikle så megen varme, at det efter fire minutter ville ende i en eksplosion. Han startede processen og et stort stopur, så vi alle kunne følge tidsforløbet. Efter fire minutter kommer knaldet og da tågerne har lagt sig, siger han fornøjet: "Så kan vi se, at tiden passer!"

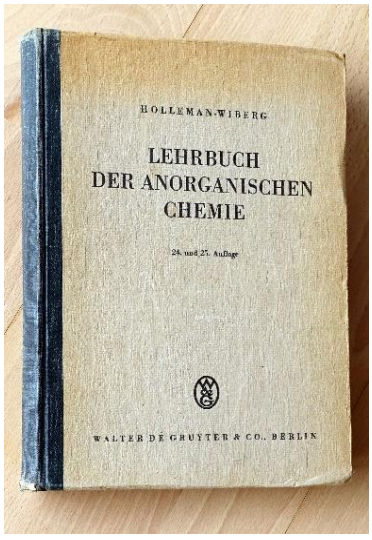

Vi havde selvfølgelig en lærebog i uorganisk kemi og hvilken bog! Holleman-Wiberg, Lehrbuch der anorganischen Chemie, 25. udgave München 1945, næsten 700 sider på tysk. Det var tung læsning efter et år i 3.g uden tyskundervisning. Bjerrum stillede næsten aldrig spørgsmål til os, så her var mange timers selvstudium med utallige opslag i ordbogen, men til gengæld blev vi grundigt eksamineret i forbindelse med laboratorieøvelserne.

Det første år tilbragte vi tre af ugens eftermiddage på laboratoriet og tre på tegnestuen. Kurset på laboratoriet hed: *Uorganisk kvalitativ analyse* og det skulle lære os:

- at arbejde i et laboratorium
- at identificere almindeligt forekommende uorganiske stoffer.

Vores udstyr var efter nutidens målestok uhyre primitivt. Det bestod af glasvarer som reagensglas, måleglas, glasspatler, tragte og filtrerpapir, en nikkelspatel og et par små porcelænsskåle næsten som på Ørsteds tid. Der stod i rad og række i reoler færdige reagenser, som vi fik brug for i vores arbejde. Her lærte vi så for det første, at glas er skrøbeligt og at man skal betale det, man slår i stykker. Dernæst at når man skal bruge et reagens fra en flaske, tager man om flasken med højre hånd, så man har etiketten inde i hånden, holder proppen mellem lillefinger og ringfinder (det kræver øvelse) og reagens- eller måleglas mellem tommel- og pegefinger. Når man har målt sit reagens af, sættes proppen i og flasken stilles tilbage på sin rigtige plads med etiketten fremad. For venstrehåndede gælder tilsvarende "spejlvendt". Man undgår roderi i kemikaliereolen og man undgår, at evt. dråber, der løber ned ad flasken, ødelægger etiketten og gør den ulæselig.

Vi havde en lærebog, der beskrev hvilke reagenser, vi skulle bruge for at identificere de enkelte grundstoffer. Det var kun de almindeligste (ca. 40), der kunne komme på tale. Et meget enkelt eksempel: Man får udleveret et hvidt pulver. Det viser sig at kunne opløses i vand med en svag blålig farve. Små portioner af den ukendte opløsning tilsættes forskellige reagenser og to af dem giver reaktion. Ammoniak farver opløsningen blåviolet og svovlbrinte danner et sort bundfald. Alle iagttagelser sandsynliggør, at det ukendte stof er et kobbersalt. Når vi havde lavet et vist antal prøver med stoffer fra en gruppe i det periodiske system og havde læst grundigt på de tilhørende 30-40 sider i "kogebogen", skulle vi eksamineres. Det forgik i et hjørne af laboratoriet, hvor der var en tavle og assistentens skrivebord. Når man over en weekend havde læst godt på lektien, var det spændende at se, hvem der havde vagten mandag eftermiddag. Var det chefen lektor Hofmann-Bang eller en af de unge assistenter. Vi var lidt bange for Hofmann-Bang, som kunne være noget højtråbende, men som vist ikke var strengere end assistenterne. Kunne man ikke sit stof, skulle

man gentage øvelserne og til en ny overhøring nogle dage senere. Bestod man, måtte man fortsætte med stofferne i næste hovedgruppe.

Vores "kogebog" havde opskrifter af typen: tag 10 ml natriumchlorid opløsning og tilsæt (…), men det var sparetider, så vi fik besked på altid at anvende halve mængder og jeg kan endnu høre Hofmann-Bangs gennemtrængende stemme, når han gik rundt og studerede, hvordan vi arbejdede, og med høj røst flere gange forkyndte: "Husk nu Halve Mængder, Halve Mængder!".

Det skal bemærkes at analyser, som vi var flere dage om at lave, med nutidens apparatur kan udføres på få minutter.

Romersk bue

På tegnestuen mødte vi efter nogle grundøvelser en næsten umulig opgave. Vi skulle tegne en romersk triumfbue, der derefter skulle trækkes op med tusch med brug af gammeldags ridsefjer. De enkelte stenblokke skulle tegnes og lodrette og vandrette streger måtte kun støde sammen, ikke danne kryds ligesom overgangen mellem halvcirkelbuen og de lodrette linier skulle være fuldstændig usynlig. Jeg brugte selvfølgelig min erfaring fra arkitektkontoret til at lave mine blyantstegninger på tegnestuen og tog så mit tegnebræt under armen hjem, så jeg der kunne trække tegningen op med min Graphos tuschfyldepen i fred og ro. Det var ufatteligt, at den gamle professor ikke opdagede det, for han sad med lup og studerede vores tuschstreger og deres samlinger. Nogle af kammeraterne var ret ubehjælpsomme med tusch og tegnerekvisitter, men dem havde jeg så tid til at hjælpe lidt, når professoren ikke så det.

Jeg har aldrig forstået, hvordan man kunne tillade, at en professor bevidst underviste efter forældede metoder. Hvad hvis en anden lærer havde forlangt, at vi ikke måtte tage noter med fyldepen, men skulle bruge blækhus og gåsefjer?

Mad og drikke

Vi kunne kl. 12 efter forelæsningerne gå til den lille frokoststue, hvor fru Ovesen regerede med skarp stemme og kærlig hånd og spise købt eller medbragt mad eller gå direkte til laboratoriet eller tegnestuen for at komme i gang med arbejdet, hvad jeg foretrak. Det blev så senere en kombineret frokost og eftermiddagste, når

myldretiden var ovre. Fru Ovesen lukkede kl. 16, så aftensmad måtte spises i den store kantine på Ø. Voldgade.

Her blev vi hurtigt en gruppe kemikere fra provinsen, der spiste sammen. Der var kun dagens ret på spisekortet og den var af en rimelig kvalitet. Man kunne søge et middagslegat og fik i givet fald hver måned et ark med middagskuponer. Nu og da var dagens ret selleribøf, så flygtede vi ind på Universitetets spisestue kaldet Kannibalkøkkenet eller blot Kannibalen. Undertiden blev vi lidt trætte af maden og atmosfæren i kantinen på DTH og så tog vi i stedet på Kannibalen i nogle dage, men havde man middagslegat var det en dårlig forretning, for kuponerne kunne kun bruges på DTH.

Så snart vi havde spist, måtte vi som regel hjem og læse lektier, men var der en aften eller en weekend, hvor vi kunne holde fri, endte vi som regel ude hos Hølvig i Frederiksberg Alle. Vi havde fået et nyt medlem i vores lille gruppe nemlig Bent Bender Christensen fra Odense, så nu var vi fire: Hølvig, Jens, Bender og mig, det passede lige til et spil kort. De forsøgte at lære mig at spille bridge, men det lykkedes ikke særlig godt, så vi endte gerne med Whist eller noget endnu enklere. Vi spillede aldrig om penge, oftest om tændstikker og undertiden om øl, som Hølvig altid havde et lille lager af i skabet.

Det kunne ende med en tur på Tokanten, som var et meget specielt værtshus, der lå på Rådhusstræde lidt neden for Nytorv. Vægge og loft var overhængt med gamle skilte, lamper og andre rariteter, i loftet hang blandt meget andet en barnevogn med bunden i vejret. Der var mange studerende og kunstnere blandt publikum. Et par gange fik vi en øl i selskab med Jytte Abildstrøm – det var det år, hun blev berømt på grund af sin optræden i Studenterrevyen. Mit budget tillod ikke de store udskejelser. Jeg modtog fra mine forældre som lån 300 kr. om måneden, så når huslejen var betalt, var der 270 kr. til alle øvrige udgifter. Efter et par måneder fik jeg dog Polyteknisk Forenings Middagslegat og et legat fra Otto Mønsteds Fond på 50 kr. pr. måned. Det gav lidt luft i budgettet.

Sport

Jens og jeg meldte os straks ind i USG (Universitetets Studenter Gymnastik) til håndbold på et morgenhold, så vi kunne nå at komme til forelæsning kl. 9. Det foregik i Otto Mønstedhallen i Nørre Alle, så det tog ikke mange minutter at cykle ind til

Sølvgade. Tre af vores københavnske studiekammerater Mogens, Ib og Hans meldte sig også til morgenhåndbolden. Til vores store overraskelse skulle vi have Aage Holm Pedersen som træner. Han spillede en lynhurtig venstre fløj både i AGF og på landsholdet. Han havde lige afsluttet engelskstudiet i Aarhus og skulle nu have bifag på Institut for Legemsøvelser i København. Det var dejligt med en højt kvalificeret træner, der også var en kendt spiller. Vi havde meldt os til et motionshold, men på et tidspunkt manglede USG et par spillere på et turneringshold. Vi trådte gerne til, men det blev kun til et par kampe, så havde man åbenbart fået de "rigtige" spillere kampklare. Ved en sådan kamp en søndag eftermiddag i Otto Mønstedhallen kom den berømte Knud Lundberg (landsholdsspiller i fodbold, håndbold og basketball) forbi og slog sig ned blandt en gruppe piger på gulvet bag det ene mål. "Er der nogen, der har sytøj med, for jeg har tabt en bukseknap?" Det var før, herrebukser havde lynlås foran. Der var en, der gerne syede knappen i, mens han sad med bukserne på.

Både Jens og jeg kom på landsholdet – altså polyteknikerlandsholdet. Vi skulle deltage i den årlige turnering med universiteterne fra Uppsala og Lund og Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg, som det år skulle stå for arrangementet. Jeg ved ikke, hvordan polyteknikerholdet blev udtaget, der var i hvert fald ikke nogen træning med udtagelse, så det var vist et spørgsmål, om der var nogen, der kendte nogen, de kunne anbefale. På vores hold var der kun en, der spillede på et hold i danmarksturneringen. Vi andre rangerede lavere eller var motionister. De svenske spillere var gennemgående højere end os og var godt sammenspillede. Resultaterne blev også derefter. Vi tabte begge kampe så stort som 30-15 eller lignende. Min egen indsats var endnu mere ynkelig. Som stregspiller scorede jeg i de to kampe kun et mål og kun fordi jeg blev tacklet i skudøjeblikket, så bolden tog en bane, der snød målmanden. Jeg vil ikke blive husket i Mässhallen i Göteborg, men jeg vil altid huske den. Det var også et svensk hold, der vandt ølstafetten ved festen om aftenen.

I det daglige var der ikke tid til også at spille fodbold, så jeg nøjedes med at gå i Parken, når AGF spillede. Det var dengang ofte en positiv oplevelse for en aarhusianer.

Hjem til Aarhus

Julen og juleferien nærmede sig og så var det hjem med DFDS natbåd, hjem for første gang i godt tre måneder, hjem til Inge og familien, hjem til jobbet som pakkepostbud og tuschkarl. Ferie blev det, men der var et "men", som var min

fysikbog. Vi var i vennekredsen enige om, at vi i fysik havde et meget stort og vanskeligt pensum, som ville være en alvorlig hurdle for at klare årsprøven inden sommerferien, så mange af os havde valgt fysikbogen som ferielæsning.
Jeg fik uddelt julepakker og julebreve og jeg var på tegnestue hos Schmidt hele januar. Der var julehygge med Inge og med familien og der var en fysikbog, som jeg kun nåede halvt igennem.

1.årsprøve nærmer sig

Tilbage på DTH blev fysikbogen straks et samtaleemne. Det var selvfølgeligt meget varierende flid, der var blevet lagt for dagen, men en havde læst fysikbogen fire gange. Han dumpede til årsprøven i juni, jeg bestod.

For en urutineret studerende blev årsprøven en barsk oplevelse. Jeg inkasserede følgende karakterer:

mg+, g+, g, g, mg-

Karakterskala

ug	8
ug-	7 2/3
mg+	7 1/3
mg	7
mg-	6 1/3
g+	5 2/3
g	5
g-	3 2/3

Det var simpelthen dårligt. Jeg var på afgrundens rand, men kom dog videre og kunne glæde mig til sommerferien. Jeg havde læst virkelig meget og det gik heldigvis bedre hen gennem studiet. Jeg har sikkert lært at skelne mellem væsentligt og mindre væsentligt. Der var vist 10 eller 12, der ikke klarede 1. årsprøven.

Forelæsninger og tilhørende skriftlige opgaver fortsatte i fagene fysik, matematik og uorganisk kemi. Som noget nyt fik vi også øvelser i fysik med tilhørende rapportskrivning. Vi fik lejlighed til at erfare lovene for mekaniske bevægelse, varme og elektricitet. Mange af øvelserne kunne man dårligt nå at gøre færdige inden lukketid og da vores lærer fru Kejlsø næppe kunne nå til alle, der havde brug for hjælp under arbejdet, var der ansat en studerende fra 5. semester som hjælpeassistent – et job jeg fik det følgende år.

Jeg arbejdede igen om sommeren på Schmidts tegnestue, men holdt dog 2 ugers ferie sammen med Inge, hvor vi via Göteborg dels på cykel dels med tog rejste rundt om Vänern. Desværre var lange strækninger af de svenske grusveje vandet med sulfitlud fra papirfabrikkerne. Det dæmpede støvet, men det stank slemt.

Flere nye fag

I forløbet mod eksamen til 1. del kom der nye fag på skemaet, nemlig organisk kemi, fysisk kemi og mineralogi. Fagene uorganisk kemi, fysik og matematik fortsatte med forelæsninger og skriftlige opgaver.

Der var laboratorieøvelser i uorganisk kvantitativ analyse og uorganisk syntese. Vi var af pladshensyn til disse øvelser delt to hold. Synteseøvelserne stod den gamle lektor Estrup for. Han underviste selv det ene hold og en assistent havde det andet. Vi var i alt ca. 60, hvoraf 10 var piger. Estrup lavede holdinddelingen og alle pigerne endte altid på hans hold, ikke nok med det men han "inviterede" dem hver eftermiddag på te ovre hos fru Ovesen. Der var ikke nogen, der turde sige nej. Han gav dem også mærkelige navne, den ene af vores Gunhild'er kaldte han Damen fra kaninburet (hun lignede ikke en kanin). Der var flere navne, men jeg husker dem ikke.

I uorganisk kvantitativ analyse fik Frank udleveret en prøve, som ikke kunne opløses hverken kogende natronlud eller nogen syre. Efter mange timers forgæves forsøg er den sidste mulighed for at gøre stoffet opløseligt at lave en alkalismeltning dvs. man smelter det sammen med ren natriumhydroxyd i en platindigel ved ca. 1.000 C i nogle minutter. Laboratoriet lå med udgang til den indre gård og han har villet køle prøven hurtigt af, så han kunne komme videre med analysen, hvorfor han tager den rødglødende platindigel med en lille tang og går ud i det fri. Desværre glider diglen ud af tangen og per refleks griber han den med den frie hånd. Jeg har aldrig hørt et menneske give sådan et skrig. Han havde hånden bundet ind i tre uger.

Vi tog også fat på den organiske kemi med Stig Veibel som professor. Han havde i 1950-51 skrevet en imponerende lærebog, som var et mesterværk både i indhold og planlægning: Bind 1 side 1 - 499 var om alifatiske stoffer og bind 2 side 501 - 900 var om aromatiske stoffer. Side 901 – 933 var en alfabetisk fortegnelse over samtlige stoffer, der var nævnt i bøgerne, i alt ca. 2900 kemiske forbindelser. Vi skulle ikke kende alle 2900 stoffer, men for rigtig mange skulle man på et øjeblik kunne skrive formlen eller omvendt ud fra formlen kunne sige navnet. Nu er de organiske stoffer i vidt omfang opbygget i familier, hvad der gør det lettere at holde styr på dem. Professor Veibel var en meget venlig og stilfærdig mand, men han var frygtet til eksamen, vistnok fordi han var yderst konsekvent. Når man satte sig ved eksamensbordet, havde man et ottetal. Sagde man en fejl eller kunne man ikke svare på et af hans spørgsmål rykkede man et trin ned og så fremdeles. Med den progressive 8-skala kunne man hurtigt komme ned, hvor et trin var meget dyrt.

Endelig kom faget mineralogi til. Undervisningen foregik på Mineralogisk Institut, som var vores nabo på Sølvgade, men havde facade til Nørre Voldgade. Professor Noe Nygård forelæste om bjergarter og mineraler, som jo udgør de enkelte bestanddele i bjergarter. Vi skulle kende ca. 100 forskellige sten fra museets samling, kunne beskrive deres udseende, sammensætning og krystalform. På et kursus skulle vi lære at bestemme krystalform for mineraler ved hjælp af specielle mikroskoper. Det kunne med datidens kemiske metoder være tidskrævende at bestemme arten af et ukendt mineral, men kunne man bestemme prøvens krystalform, var det en væsentlig hjælp. Inden eksamen tilbragte jeg tre søndag formiddage på Mineralogisk Museum i håbet om, at jeg kunne lære navnene på de udvalgte 100 sten.

Disse rækker af forelæsninger og laboratorieøvelser strakte sig hen over 3. og 4. semester med juleferien 1951 som en kærkommen afbrydelse Jeg nåede at være pakkepost og nyde juledagene med Inge og med familie. Normalt har de studerende på højere læreanstalter ferie til 1. februar, hvilket også gjaldt for DTH dengang – undtagen for kemistuderende. Vi skulle på "Smedekursus", der begyndte et par dage inde i det nye år.

Smedelærlinge

Vores første opgave var at lave en 20 mm gaffelnøgle af et stykke 3 mm fladjern. Værktøj: skruestik, nedstryger og file. Næste opgave var at lave en møtrik af et stykke rundjern ved at file det sekskantet. Der skulle files længe og meget nøjagtigt, for den færdige sekskantede møtrik skulle passe i vores gaffelnøgle. Når det var lykkedes, skulle der bores hul i centrum og skæres gevind, så det sekskantede stykke blev til en møtrik. Endelig skulle vi under kyndig vejledning prøve at dreje. Et stykke rundjern skulle drejes af, så der var et cylindrisk, et konisk stykke og endelig et cylindrisk stykke, hvor der blev skåret gevind, der passede til vores møtrik. Nu var vi maskinarbejdere, men vi skulle også være blikkenslagere og rørlæggere. Vi fremstillede et tekrus med hank og en tragt af zinkplade samlet med tinlodning og endelig installerede vi en radiator, hvor der ikke alene skulle bruges fittings, men også jernrør, vi selv skulle bøje i facon.

Nu havde vi prøvet det virkelige liv og fået meget sorte fingre. Der er dog også en anden grund til at huske den januar, vi skulle ikke læse lektier, vi havde fri hver aften. Vi nedsatte øl-rationen på Tokanten fra to til én pr aften, så havde vi råd til at komme oftere og ellers var vi gerne samlet hos Hølvig. En "enkelt" gang kom vi dog

omkring den ikonisk Cafe Royal, navnet stod over døren, men spurgte man om vej vidste ingen, hvor den lå. Spurgte man efter Laurits Betjent, var der ingen problemer. Det var en lille cafe på Gammel Strand og der var blid musik og et lille dansegulv. Bender havde, som vores ekspert, fundet ud af, at den var sygeplejeelevernes foretrukne sted. Midt på dansegulvet stod et kunstigt træ, hvis stamme var laver af papmache på ståltrådsnet. Engang for længe siden havde en gæst pillet et lille hul i træet, det blev repareret, der blev pillet hul igen osv. Pilfingeren vandt åbenbart, for hullet var der i de år, vi kom der og det har nok været der, til Laurits lukkede engang i 1960'erne.

Hjemmelavet graffiti

Undertiden havde vi lidt større fester med bl.a. de to Gunhild'er og to københavnere fra håndboldholdet. Pigerne var begge fra Jylland og hed begge Gunhild. Den ene var høj og tynd, den anden mindre og lidt kraftig. I omtale hed de Gunhild på Langs og Gunhild på Tværs, jeg ved ikke, om de nogen sinde hørte disse øgenavne. Det foregik gerne hos den ene Gunhild eller hos Hølvig og jeg husker det, som vi oftest var 6-8 deltagere og altid fik risotto med rødvin fra Skjold Burne, der lige havde startet import og åbnet sin første butik.

En af disse sammenkomster blev ret speciel og med ret stort deltagerantal. En lejer flyttede og Hølvig kunne rykke ind i det større værelse. Det blev fejret en lørdag aften og som et væsentlig indslag i underholdningen var det tilladt at tegne og skrive på væggene, for om mandagen kom mestersvenden fra hans fars malerfirma i Aarhus og malede. Jeg går ud fra, at Hølvig har pålagt maleren total tavshed for, hvad han har set.

Det ledige værelse overtog Jens (Nørby). Han havde boet hos en vrissen værtinde, hvor han ikke måtte have sene gæster. Jeg havde et par måneder tidligere fået brev fra Grethe, som var min klassekammerat fra gymnasiet. Hun var hospitalslaborant og havde arbejdet et år i Tromsö. Nu havde hun slået sig ned i København, hvor hun ikke havde bekendte, men vi tog os gerne af hende og hun kom meget i Frederiksberg Alle. Det blev især Jens, der tog sig af hende og omvendt, så der var mange morgener, der hang en "fremmed" rød vindjakke i gangen. De blev senere gift og flyttede tilbage til Aarhus.

Inge var i København et par gange i løbet af året. Jeg boede skråt over for Hellerup Hotel og da tidsånden ikke tillod, at hun sov hos mig, sagde hun, at hun boede på Hotel Hellerup og det var jo ikke ret meget forkert. Tiderne skifter!

Italien

I sommeren 1952 rejste Inge og jeg til Italien og Østrig. Inge havde ved siden af sit arbejde hos Jysk Telefon taget uddannelse som engelsk korrespondent med stenografi og maskinskrivning og vi havde forlovet os. Det fejrede vi med en tur sydpå. Gennem en studenterorganisation kunne vi købe billige togbilletter og vi valgte at rejse til Milano, hvorfra vi ville rejse videre "på tommelfingeren". Afgang fra Aarhus ved middagstid og ankomst til Milano næste morgen efter ca. 20 timer, men endnu på det tidspunkt var det ikke en enkel sag at krydse grænser i Europa, så vi nåede Milano om aftenen efter 34 timers rejse.

Vi havde regnet med ankomst om morgenen, så vi ville have god tid til at finde et hotel i nærheden af banegården, derfor blev vi noget bekymrede ved udsigten til at skulle ud i nattemørket i en ukendt by for at finde et hotel. Heldigvis havde vi haft kupe med et rejsevant par på ca. 30. Da de forstod, at vi ikke havde noget hotel, tilbød de os at følge med til deres, som var nogle få hundrede meter fra banegården. Det næste problem: Der stod ikke samme efternavn i vores pas, for vi var jo ikke gift, kunne vi så få et værelse i et katolsk land? Vores rejsevenner fik vores pas og registrerede os uden problemer ved portieren. Meget enkelt og meget dejligt.

Næste morgen tog vi rygsækken på og gik mod øst ud af Milano. Allerede i en forstad fik vi et lift og nåede et godt stykke mod Verona, men vi fik lidt tid på landevejen inden næste lift. Det var så varmt, at asfalten smeltede, men vi var hurtigt på vej igen. Det var en iraner, som tog os op. Han talte uafbrudt med mund og hænder og tilbød os at køre med til Teheran, men vi ville sættes af ved Verona.

Igen ingen problemer med hotel, Verona var på alle måder en dejlig by. Vi måtte selvfølgelig se, hvor Romeo havde stået under Julias balkon og den imponerende romerske arena, inden vi igen gik på landevejen mod Venezia. Den vidunderlige by som jeg aldrig kan få nok af.

På daværende tidspunkt skulle man købe sin nødvendige fremmede valuta hjemme, så vi havde lavet budget med lire, schilling og D-mark. Vi kunne hurtigt se, vi havde købt for få lirer, så vi besluttede os for at bo på ungdomsherberg i Venezia. Vi sugede byens atmosfære til os, så dens seværdigheder og så måtte vi altså have en tur i gondol, så efter nogle få dage, var kassen ved at være tom. Hvis vi var heldige, kunne vi måske nå til Østrig på stop, men vi valgte det sikre alternativ at købe billetter til toget til Lienz i Østrig, men så havde vi i lire kun tilbage, hvad der svarede til et par kroner. Dem købte jeg vindruer for.

FARVEL VENEZIA

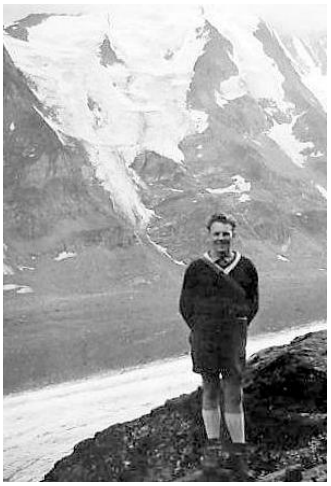

Efter turen gennem de fantastiske Dolomitter nåede vi Lienz om aftenen og her var det ikke noget problem at finde natlogi, for på perronen stod adskillige ældre kvinder (krigsenker?) og tilbød værelse med morgenmad, så vi fik et fantastisk dejligt værelse i en rigtig alpehytte, hvor alt var renskuret. Folk i bjergene er hjælpsomme, så næste morgen fik vi hurtigt et lift med en lille lastvogn. Inge sad foran og jeg måtte sidde på ladet, hvor jeg sad blødt, men ret ulækkert for lasten var nyligt flåede kohuder, der formodentlig skulle til garveriet. Ved Gross Glockner Hochalpenstrasse måtte vi skifte til bus for at være sikre på at nå over de 50 km i op til 2500 moh uden "forfrysninger".

I Zell am See fandt vi igen et dejligt, privat værelse. Næste dag skulle vi nå Werfen med de berømte ishuler Eisriesenwelt. Vi boede på vandrerhjemmet, som var et gammelt slot, der lå på et ensomt bjerg midt i dalen. Næste dag var det så først 150 m nedad og derefter ad stier op til hulernes indgang 1650 moh. Efter en times rundgang gik det så nedad og opad. Hvor havde vi ømme ben dagen efter, men vi nåede dog til Salzburg.

Vi brugte et par dage på byens seværdigheder, herunder Schönbrunn. Vi måtte også have en aften i Sct. Peterskeller, som var blevet kraftigt anbefalet af andre rejsende. "Dagens ret" var Ein Viertel Weiswein til hver. Vi kom i snak med Heintz, en tysk student, der også boede på ungdomsherberget og så måtte vi have Ein Viertel et par gange. Vi fulgtes noget højstemte derfra, pludselig skulle Inge tisse og da ingen

af os kunne se et toilet, satte hun sig på hug i et gadekryds på en stejl gade og så blev der en lille biflod til Salzach, som løber gennem Salzburg. Hun har siden altid nægtet, at dette skulle have fundet sted og at jeg havde været så beruset, at jeg havde set syner. (et drømmesyn?)

Vi fik et lift med en kølevogn fra Salzburg til München, men måtte bruge hele vores reservekapital i DM til togbilletter til Aarhus, ellers havde vi ikke nået at møde på arbejde til tiden efter ferien.

1.del afsluttes

Efter 6 uger på arkitekttegnestuen var jeg tilbage i København og klar til et 5. semester med hårdt arbejde med læsning og skriftlige opgaver. Vi var i forårssemesteret begyndt på faget Fysisk Kemi (Termodynamik), men i efteråret med 2. årsprøve forude (1.+2. årsprøve = Første del) blev undervisningen intensiveret, hvilket var absolut nødvendigt. Det var meget vanskeligt stof (Wikipedia forklarer, hvad det handler om: Thermodynamics is a branch of physics that deals with heat, work, and temperature and their relation to energy, radiation, and physical properties of matter). Sådan! Vores lærebogen var skrevet af professor Brøndsted, Københavns Universitet og var så teoretisk, at assistenterne ikke brugte den, men underviste efter maskinskrevne kompendier og for at gøre forvirringen total brugte de også en svensk bog (så hedder brint og ilt henholdsvis väte og syre). Der blev brugt mange timer på eksaminatorier og opgaveregning, men vi var vist adskillige, der aldrig så lyset (helt klart).

Det 5. semester sluttede med en måned, hvor vi var til eksamen 10 gange, heraf var de tre kemifag uorganisk, organisk og fysisk både skriftligt og mundligt. Dertil kom to kursuskarakterer. Jeg fik 2 ug, 2 ug- og "kun" 2 g+, resten var mg+ og mg. Det var en betydelig fremgang i forhold til 1. årsprøve.

Bryllup

Inge og jeg havde på turen til Italien fundet ud af, at vi havde det rigtig hyggeligt sammen og det endte med, at vi besluttede at gifte os, så Inge skulle flytte til

København. Hun kunne blive forflyttet fra Jysk Telefon til KTAS og fortsætte i en tilsvarende stilling i regnskabsafdelingen og jeg var så godt som sikker på at bestå 1. del. Inge ville have en indtægt, som vi kunne klare os for, hvis jeg fortsat kunne få lidt legatpenge og vi kunne finde en bolig til en overkommelig leje. Brylluppet blev bestemt til 3. juledag søndag den 27. december 1952 i Frederikskirken i Højbjerg. Der var en utrolig boligmangel på den tid. Man skulle i København være gift for at komme i betragtning til en lejlighed, men der var altid nogle med et barn, der kom foran i køen. Der blev også lavet et kollegium for gifte studerende, men begge skulle være studerende for at man kunne komme i betragtning.

Der var en del annonceret til leje i aviserne, så ind mellem eksaminerne piskede jeg rundt i København for kun at konstatere, at boligen allerede var udlejet. Jeg måtte tage til takke med et værelse på Vadbro tæt ved Buddinge station. Det var i en lejlighed i et ret nyt byggeri hos et barnløst ægtepar Ebba og Erik Lykkeaks, som lejede soveværelset ud. De tog meget tidligt på arbejde, så om morgenen var der ingen køproblemer på badeværelset og vi måtte også bruge køkkenet. Værelset var en del større end det, jeg havde i Hellerup, så foruden min 90 cm.'s sovebriks (Boxmadras) blev der plads til et klædeskab, der også skulle rumme kopper, tallerkner og bøger samt et spisebord med fire stole, som vi fik i bryllupsgave af mine forældre og som jeg stadig har. Jeg flyttede til Buddinge og var færdig med at indrette vores hjem, inden jeg tog hjem til mit julejob ved postvæsenet.

Vi holdt formiddagsbryllup med efterfølgende frokost i Inges hjem på M.C. Holstsvej 10, hvor soveværelset var ryddet, så der var plads til frokostbordet. Min svigermor, Simonia, havde været enke i næsten 10 år, men klarede sig ved at udleje to værelser med fuld kost. Det var ufatteligt, hvad hun kunne klare. Gæsterne var Inges søster og svoger med barn Jørgen (3 år), Inges bror, mine forældre, min mormor og morfar, min moster og onkel og Simonia, Inge og jeg. Vi tog med aftentoget til København. Det var jo 3. juledag, så der var helt udsolgt i toget, men folk var usædvanligt venlige og smilende. Inge havde bemærket det og hviskede det

til mig. Da vi kom hjem, forstod hun smilene. Hun så i spejlet, at hun havde ris i håret.

Vi havde så en uge sammen – man kan måske sige at bryllupsrejsen gik til Buddinge – men vi fik da også planlagt, hvordan vores hverdag skulle være. Inge rejste tilbage til Aarhus for at arbejde den sidste måned ved Jysk Telefon og da jeg havde valgt Teknisk Biokemi som speciale på 2.delsstudiet, skulle jeg på grundkursus i mikrobiologi hele januar måned. Da hun tiltrådte ved KTAS begyndte hun i regnskabsafdelingen med et arbejde ganske som i Aarhus. Efter 2-3 måneder blev hun tilbudt et job i reklamationsafdelingen. Kontorchefen har nok tænkt, at et sindigt jysk temperament egnede sig til at tale utilfredse københavnere ned og her havde han set rigtigt: professionelt var hun utrolig rolig! ☺

Da Inge nu var flyttet til København, måtte jeg sige farvel til sommerferiejobbet hos arkitekt Schmidt, men jeg var så heldig at få job som ferieafløser på Statens Vejlaboratorium. Fra alle større vejarbejder kom der prøver af vejbelægningen. Først blev den sorte bitumen fjernet ved ekstraktion med benzin, hvorefter jeg i resten undersøgte kornstørrelsesfordelingen af sand og grus ved sigtning gennem otte sigter med forskellig maskevidde. Det var virkelig analyser på samlebånd.

Rigtige kemikere lugter

I januar måtte vi kemikere igen nøjes med at drømme om vinterferie, vi skulle på kursus i mikrobiologi. Det foregik på Ø. Voldgade. Det var spændende og meget interessant. Lektor Skytte-Kristiansen holdt os i ånde hver dag fra 9 til 16 i næsten 4 uger. Der var ingen lærebog, men han tegnede og skrev på tavlen og vi skulle notere alt ned og vi skulle rapportere alle vares praktiske forsøg, så vi lavede vores egen grundbog i mikrobiologi. Han gennemgik og kommenterede vores bøger en gang om ugen, så han var sikker på, at vi havde fået alt med og forstået det. Vi fik gennemgået svampe fra de gode til de onde (Penicillium – Aspergillus) og bakterier (Mælkesyrebakterier - Colibakterier), pasteurisering, sterilisering og metoder til rendyrkning af mikroorganismer.

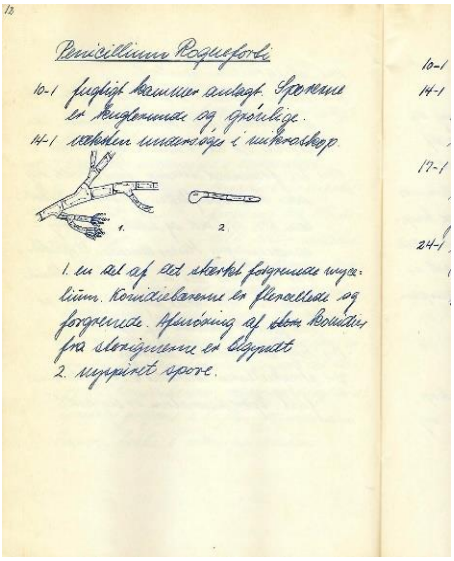

Penicillium Roqueforti

10-1 fuldt udviklet konidiebærer med sporerne i kædeformede rækker og grønlige.
14-1 præparatet undersøges i mikroskop

1. en del af det stærkt forgrenede mycelium. konidiebærene er flaskeformede og forgrenede. afsnøring af store konidier fra storigmenene er tydelig
2. nyspiret spore.

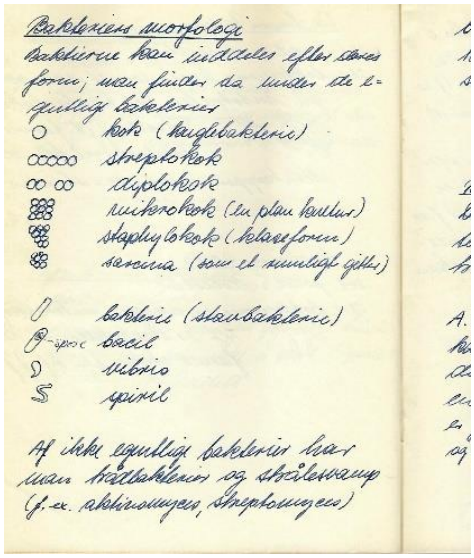

Bakteriens morfologi

bakterierne kan inddeles efter deres form; man finder da inden for de egentlige bakterier

- kokk (kugleformet)
- streptokokk
- diplokokk
- mikrokokk (en plan kugle)
- stafylokokk (klasseform)
- sarcina (som et rumligt gitter)

- bakterie (stavbakterie)
- bacil
- vibrio
- spiril

Af ikke egentlige bakterier har man hårbakterien og skrålevamp (f.ex. aktinomyces, streptomyces)

OleTolboe: Elementær Mikrobiologi (40 sider, eget forlag januar 1953)

Fra de ret nye lokaler på Østervold kom vi derefter til Laboratoriet for organisk kemi, som lå i tagetagen på Sølvgade helt oppe mellem tagspærene. Ventilationsforhold og udluftning var nærmest ikke eksisterende og da mange af de stoffer, vi havde med at gøre ikke ligefrem duftede af viol, havde der i årenes forløb opbygget sig en intens og ubehagelig lugt. I kælderen havde vi et garderobeskab til overtøj og om natten til kitlen. Mens jeg endnu boede på Lemchesvej, kørte jeg om vinteren sammen med andre med linie 4, som holdt lige uden for laboratoriet. Konduktøren var straks rundt i vognen for at kontroller om polytterne lugtede, for så måtte vi kun stå ude på bagperronen.

Ved kurset i organisk analyse fik vi udleveret prøver, som vi skulle undersøge med en række analyser, så vi kunne slutte os til, hvad det var for et stof. Kurset sluttede med en eksamen, hvor vi havde to dage kl. 8-20 til at lave undersøgelser og derefter 24 timer til at skrive rapport over hvilke undersøgelser, der var lavet og hvilke konklusioner, der var draget – og forhåbentlig navn og formel for stoffet. Det, stof jeg fik udleveret, undersøgte jeg på mange måder, så jeg fik mange delresultater. Desværre kunne jeg ikke få brikkerne til at falde på plads, så min rapport indeholdt kun oplysninger om, hvad jeg havde lavet. Det var bittert. Det viste sig nemlig, at alt, hvad jeg havde lavet, var relevant og rigtigt. Der manglede kun navnet. Da jeg så fik at vide, at stoffet hed Hippursyre og findes i hestes urin, ærgrede jeg mig endnu mere, for Karen ved nabobordet havde flere gange sagt "Fy for F----- hvor her stinker af hest". Det havde jeg bare ikke lagt mærke til i travlheden.

Som om vi ikke havde lugtet tilstrækkeligt på analysekurset, så stank vi medens vi var på syntesekurset. Laboratoriet var det samme, men vi arbejdede med større stofmængder og nok også med flere "mærkelige" stoffer. Der var trængsel i

laboratoriet nu vi skulle håndtere større kolber, have plads til destillationsapparater o.m.a. Vores assistent Arthur Friediger var en dejlig lærer, men han pressede os til det yderste, så man blev ikke just populær, hvis man var tre dage om at fremstille et stof, som han mente man kunne lave på to. Elendige pladsforhold og travlhed var nok medvirkende til at holdet blev storleverandør til skadestuen på Kommunehospitalet, som meget praktisk kun lå et par hundrede meter væk. Vi leverede en patient ca. hver anden uge. Heldigvis mest småskader som en der havde skåret hånden på glasskår eller mindre forbrændinger/skoldninger, men indimellem skete der værre ting.

En af Gunhilds synteser skulle foregå i en 5 liter glaskolbe, hvor stofferne, som skulle reagere med hinanden, var opløst i alkohol og natriumhydroxyd. Normalt skulle stofferne spontant reagere, men da der ikke skete noget, varmede hun kolben med en blød gasflamme, som hun heldigvis straks slukkede, for i næste øjeblik gik bunden ud af kolben. Blandingen af alkohol og natronlud omdannede hundrede års lag af gulvfernis til brun sæbe, så hun gled omkuld og lå i sølet af alkohol, natronlud og andre kemikalier. For en sikkerheds skyld gik hun hen på skadestuen, hvor lægen mente, at det bedste ville være, at hun tog hjem og gik i bad. Gunhild var rødhåret og jeg har hørt, at kemikalierne havde farvet nogle af hendes lokker grønne, men jeg har ikke selv set det.

Av min hånd

Jeg stod nok for årets største oplevelse. Sidst i februar fik jeg til opgave at fremstille dimethyltoluidin. På afdelingens bibliotek fandt jeg i Beilsteins (27 bind) Handbuch der organiche Chemie en opskrift på at fremstille det ønskede stof. Opskriften stammede fra slutningen af 1800tallet og var meget enkel: Man blander toluidin og dimethylsulfat, som begge er væsker med kogepunkt på ca. 200^0, og koger blandingen i 8 timer. Det så meget simpelt ud, så jeg beregnede mængderne af de to udgangsstofferne og fik dem udleveret. Jeg havde en glaskolbe med toluidin i venstre hånd og med højre hånd hældte jeg dimetylsulfat ned til toluidinen. Så var det altså lige, at opskriften i Beilstein var ret summarisk.

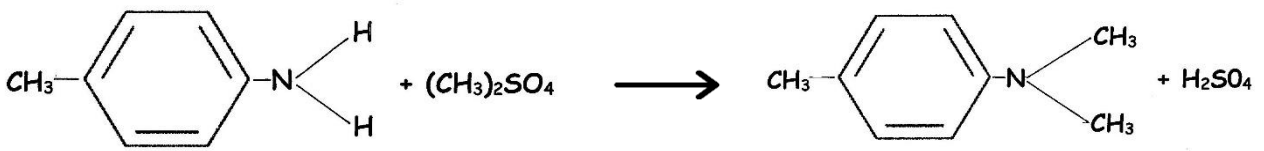

Toluidin Dimethylsulfat Dimethyltoluidin Svovlsyre

Da de to væsker blev hældt sammen, skete der en voldsom reaktion og blandingen røg som en 200^0 varm dampsky ud af kolben. Den ønskede reaktion skete åbenbart i to trin, hvor første trin var spontant med kraftig varmeudvikling, mens andet trin krævede flere timers kogning, men det stod der altså ikke noget om i Beilstein. Min venstre hånd tog ikke skade, men min højre hånd blev ramt af den 200^0 varme dampstråle, som gav en alvorlig forbrænding. Jeg husker ikke om nogen fulgte mig, men i hvert fald gik jeg hen på skadestuen. Da det var et brandsår, ordinerede lægerne afkøling af hånden i rindende koldt vand og da det var noget med kemi, var grundig skylning sikkert udmærket, så jeg stod/sad med hånden i rindende koldt vand i næsten to timer. Der blev dannet en høj vable med 4-5 cm i diameter på håndens overside og ud på tommel- og pegefinger, så jeg fik en imponerende forbinding om. Det blev lidt sent, men jeg nåede hen på laboratoriet med min kittel og fik overtøj og taske med mig. Nu var det blevet spisetid nede på Østervold.

Inge var, siden hun begyndte på KTAS den 1. februar, medlem af vores lille spisegruppe. Hun var den dag nået frem inden jeg kom. Hun fortalte siden, at en af vennerne spurgte, om hun havde talt med mig i dag og han sagde yderligere sådan lidt tøvende, at jeg vist havde brændt mig på hånden, så hun var forberedt, da jeg kom. Hun blev alligevel noget chokeret over min imponerende forbinding. Vi tog som sædvanlig S-toget fra Østerport til Lyngby og derfra bussen til Buddinge. Det blev lidt pinligt i toget. Jeg havde ståplads og pludselig mærker jeg noget vådt og varmt i min hånd. Det var min kæmpevable der var revnet. Jeg kunne ikke gøre andet end at stå med armen hængende lige ned. Der blev en våd plet på størrelse med en desserttallerken på gulvet. Pinligt!

Der blev læst lektier og vi gik i seng til normal tid. Ved ettiden vågnede vi ved, at der blev ringet på døren og fru Lykkeaks gik ud og lukkede op. Der var en, der spurgte efter mig. Han kom ind på værelset og sagde, at han kom fra Embedslægen for at kontrollere, om jeg var levende eller på anden måde hårdt medtaget. Sagen var, at den dimethylsulfat der var føget ud af kolben, er en farlig nervegift, der kan lamme åndedrættet (Det stod heller ikke i Beilstein). Han var glad for at se, at jeg havde det godt, men for en sikkerheds skyld skulle Inge vække mig hver anden time for at kontrollere, at jeg trak vejret (normalt). Han ville også gerne vide, hvor han kunne finde garderobeskabet med min kittel, for den skulle fjernes og destrueres inden mine kammerater mødte næste dag. Dimethylssulfat er siden i videst muligt omfang erstattet med diethylsulfat både i forskning og industri.

Dagen derpå

Vores læge boede lige om hjørnet, så jeg gik ind til ham næste dag for at få tørt på efter min lille vandpantomime i toget. Han var ret imponeret og jeg skulle komme igen om tre dage. Da viste det sig, at noget af vablehuden begyndte at slå fra, så det klippede han af. Fire dage senere var Inge med og der var mere løs hud at klippe af. Så siger han til hende: "Nu har De set, hvordan jeg gør, så det kan De gøre for eftertiden, bare De har en ren pincet og en ren saks." Jeg troede ikke hun kunne, men det kunne hun.

Da jeg tre uger senere mødte op på laboratoriet, modtog Friediger mig med ordene: "Se så at få det stof lavet. Jeg skal bruge det til mine egne forsøg". Så måtte jeg i gang igen, men en erfaring rigere. Dimethylsulfaten blev nu dryppet ned i toluidinen i løbet af to timer under konstant omrøring, så den fik raset ud under kontrollerede betingelser og blandingen kunne derefter koges og oprenses uden problemer. Hermed var sagen afsluttet. Det var jo bare noget, der kunne ske. Gad vidst, hvor mange mandeår, der ville være brugt på forhør, forklaringer og udredninger og avisskriverier, hvis det var sket i 2020.

Vel var det stressende, vel var det ret farligt, vel stank vi forfærdeligt, men stedet havde også sine gode sider. Ved mange af de synteser vi lavede, skulle vi bruge ren 96% eller 99% alkohol som opløsningsmiddel. Den blev udleveret i nøje afmålte mængder, så vi ikke kunne få noget til overs og smugle det med hjem – og dog. Når vi havde brugt alkoholen, kunne den ofte renses ved destillation og bruges ved næste syntese, medens den rene, vi fik udleveret, diskret blev fragtet til Frederiksberg Alle 39. I begyndelsen lavede vi hver vores lille raffinaderi, men det tog for lang tid at stille op og tage ned, så det endte med, at vi lavede et større stationært anlæg i et hjørne af laboratoriet. Apparatet stod altid klar og vi skiftedes til efter behov at bruge det. Friediger lod som om, han ikke så det, bare hans spritregnskab til Toldvæsnet stemte, var han tilfreds. Dengang havde større tobaksforretninger et ret stort udvalg af essenser til spirituosa f.eks. gin, whisky og ikke mindst likører som lilla Bols, Cacaolikør og Goldwasser orangelikør med små stykker bladguld. En liter 96% alkohol gav næsten 2,4 liter 38% drikkevare. Så der blev flittigt "brygget" hos Hølvig.

Vi kunne jo senere som ingeniører måske få ansvar for store projekter, hvor mange millioner var på spil, men man anså ikke økonomifag for væsentlige, så vi fik kun en enkelt ugentlig morgentime 8 – 9 med nationaløkonomi i et semester og regnskabslære i det følgende semester. Professor Sven Røgind fra Universitetet var en spændende

lærer i nationaløkonomi, som jeg gerne ofrede min morgensøvn en gang om ugen for at høre. Hans absolutte modsætning var læreren i bogholderi fra Handelshøjskolen. Han var så kedelig og monoton, at det krævede sin mand at stille til hans forelæsninger. Det skete mærkeligt nok, at ens vækkeur nu og da svigtede. Det er muligvis derfor, jeg aldrig har forstået bogholderi og derfor at jeg ikke fatter, hvorfor aktiverne i vores ejerforenings regnskab står med negativt fortegn. Min karakter i faget svarer ganske godt til mit standpunkt. Det var gennemsnittet af de to karakterer, der kom på eksamensbeviset og jeg havde en god karakter i nationaløkonomi til at sløre skammen.

Speciale

I mit hovedfag Teknisk Biokemi forelæste professor Holger Jørgensen selv i gæringsindustri og han arrangerede også fabriksbesøg. Ved de sidste 10 forelæsninger inden ekskursionen blev de tilstedeværende krydset af på hans liste og kun hvis man havde alle 10 kryds, kunne man kom med. Så var han sikker på, at eleverne var vel forberedte, så de ikke stillede elementære/dumme spørgsmål under besøgene. Vi besøgte bl.a. Gærfabrikken i Slagelse, der fremstillede bagerigær og her gik det rigtig galt. Vi var på rundvisningen nået til en såkaldt tallerkencentrifuge, som i dagens anledning var åbnet, så vi kunne se dens indre. Vores rundviser vidste, at professoren ved sine forelæsninger gennemgik denne vigtige maskine meget grundigt. Så maser Jørgen, som havde stået bag i flokke, sig op i første række og siger: "Hvad er det?" Holger Jørgensen blev meget, meget blå i hovedet.

Lektor (senere professor) Frode Bramsnæs forelæste i Levnedsmiddelkonservering. Han havde afkrydsning de sidste 10 gange inden jul og det kunne nok få mange til at møde op, for den sidste forelæsning var et stort ædegilde af især dybfrostprodukter, som endnu ikke var særlig udbredte. Der var alt, hvad man kunne ønske sig af hummer, rejer, laks, frugt, bær og deserter.

Biokemi og Ernæring var et stort læsefag med professor Henrik Dam. Hans et og alt var forskning og undervisning var en ikke særlig kær pligt. Han havde fået en halv Nobelpris for opdagelsen af vitamin K og havde opholdt sig i USA under 2. verdenskrig. Han havde skrevet sin egen lærebog på over 500 maskinskrevne A4sider, som på grund af datidens teknik til mangfoldiggørelse, var meget trættende at læse. Han arrangerede eksamen efter amerikansk forbillede, hvor vi fik 40-50 spørgsmål på en stor "tipskupon" og så skulle vi sætte kryds på om a, b eller c var det rigtige svar.

Han undgik at skulle bedømme en masse små mere eller mindre klart formulerede stile og en af hans assistenter kunne tælle rigtige svar på tipskuponen. Det kedede ham at forelæse. Han kunne sin bog udenad og den stod han og læst op uden manuskript hver gang i den samme lysegrå habit. Det var ret ensformigt – indtil den dag, hvor vi opdagede, at han aldrig havde samme slips på to dage i træk. Så underholdt vi os med at lave slipsestatistik og det viste sig, at han havde mere end 22 slips.

Inge på hospitalet

Inge var glad for sit arbejde og sine kolleger, men efter nogle få måneder besvimede hun på arbejde en dag i begyndelsen af juni. For en sikkerheds skyld blev hun sendt på Gentofte Amtssygehus og indlagt på hjerteafdelingen. Med EKG og datidens ret simple ultralydscannere blev diagnosen, at hun sandsynligvis havde Pericarditis, betændelse i hjertehinden. Hun var indlagt i 6 uger. Man ville gerne have patienterne raske inden man udskrev dem. Man mente, at sygdommen kunne skyldes, at hun var blevet oppegående trods en influenza. Uregelmæssig hjertefunktion førte senere til en ny indlæggelse på 3 uger og da hun udviklede mavesår og tabte sig meget, blev hun flyttet til Sct. Lucas Stiftelsen i Hellerup, da man der havde den førende specialist i mavesygdomme. Her var hun indlagt i 7 uger, man forsøgte forskellige behandlinger og kostplaner uden resultat, så efter 2-3 uger vejede hun ca. 40 kg og hun blev flyttet på en anden stue, hvor der kun var to andre meget syge patienter. Inge har senere fortalt mig, at hun var endt i det her forløb, fordi hun ikke kunne spise og ikke kunne overse sin situation, men hun fik et veritabelt chok, da hun opdagede, at de to andre (også) lå og ventede på at dø.
Det vendte hendes situation og hun fik det noget bedre. En af søstrene betroede hende senere, at de faktisk på et tidspunkt ikke havde troet, at hun ville overleve.

Overlægen var ikke tilfreds med hendes fremskridt, så han sagde: "Der er noget galt, det kan være din blindtarm. Den må vi hellere fjerne." Vi var nu fremme ved december 1954 og jeg var i gang med min afsluttende eksamen. Den dag hun skulle opereres, var jeg lige forbi for at sige god morgen og gik så til en mundtlig prøve. Jeg husker ikke faget, men jeg fik et ug og skyndte mig til hospitalet med det glade resultat. Jeg havde ikke behøvet at skynde mig. Hun var kommet på opvågning, men var stadig halvt bedøvet af æter, så hun stank langt væk. Da hun vågnede op efter en times tid, var jeg også lettere bedøvet. Efter det lange hospitalsophold fik hun et rekreationsophold i Faxe Ladeplads, hvor hun var glad for at være, men hun vejede stadig ikke meget over 40 kg.

Midt i al denne elendighed var vi flyttet til Kastanievej i Holte, hvor vi på 1. sal af en villa havde fået to store værelser, så vi kunne få et soveværelse med rigtige senge og et par behagelige stole til stuen. Vi fik lov til at tapetsere stuen og Frederiksberg Alle-gruppen hjalp, så det var ordnet på en søndag. Malermesterens søn Hølvig var naturligvis arbejdsleder. Fra stuen var der udgang til en stor terrasse med udsigt over haven og Rude Skov. Jeg har aldrig i mit liv hørt en så intens fuglesang som det forår. Desværre fik Inge ikke megen fornøjelse af herligheden.

Da hun havde været i Holte i nogen tid, måtte vi indse, at jeg ikke både kunne passe min eksamen og hende, så min svigermor kom med båden fra Aarhus og hentede hende med hjem.

Sidste år

Afdelingen for teknisk Biokemi var ret ny og der kunne ikke skaffes plads til den i Sølvgade eller Ø. Voldgade, så man havde lejet (købt?) en bygning i Odensegade ved Trianglen. Her var afdelingen installeret på to etager. Foruden det faste personale til undervisning og forskning var der højst plads til 5-6 specialestuderende og da den nye professor Holger Jørgensen blev meget populær, meldte der sig det dobbelt antal. Men han havde gode kontakter uden for højskolen, så han fandt pladser på andre forskningsinstitutioner eller ved virksomheder.

Jeg blev udstationeret på Carlsbergfondets Biologiske Institut, Tagensvej 14 ved dr. Tage Astrup, som sammen med en gruppe unge læger forskede i blodets koagulation eller snarere i hvordan koagulation kunne hindres med henblik på bekæmpelse af blodpropper. Da jeg i mit sidste semester skulle lave eksamensprojekt til bygning af en fabrik for hormonpræparater, kunne jeg i dette semester her studere og arbejde med de nyeste metoder til undersøgelse og karakterisering af proteiner. Faget hed formeldt Teknisk-kemiske Øvelser, en titel der ikke helt beskriver, hvad jeg kom til at beskæftige mig med.

Jeg kom til dagligt til at arbejde sammen med dr. Kurt Schilling, som havde ansvaret for et svensk elektroforeseapparat til adskillelse af proteiner f.eks. albumin og

globuliner i blodplasma. Ved produktion af plasmafraktioner kunne man med metoden bestemme de optimale betingelser for produktionsprocessen og kontrollere renheden af fraktionerne. Det var dog en langvarig proces, idet en prøve skulle dialyseres i 2-3 dage mod en saltopløsning identisk med den i apparatet og man skulle være heldig og hurtig på fingrene for at kunne lave elektroforese på to prøver på en arbejdsdag. Jeg lavede en række forsøg med fraktionering af okseserum ved tilsætning af forskellige salte, så jeg kunne fremstille rent albumin og dokumentere renheden ved elektroforesen.

Adskillelse af proteiner ved elektroforese kan også foretages på filtrerpapir fugtet med en passende saltopløsning. Sættes en mikroskopisk lille prøve af en proteinblanding på papiret, vil elektrisk strøm kunne få forskellige proteinmolekuler til et vandre med forskellig hastighed. Når strimlen farves med et farvestof, der bindes til protein, kan man skelne de enkelte komponenter og måle mængderne. Jeg fortsatte forsøg med okseserum, men lavede også undersøgelse af nogle hormonpræparater udvundet af svinehypofyser.

Yderligere kan man karakterisere et proteinstof ved at spalte det i dets byggesten aminosyrer, som kan adskilles og påvises ved papirchromatografi, en metode hvor et opløsningsmiddel suges op gennem en papirstrimmel og bringer de forskellige aminosyrer med sig med forskellig hastighed. De påvises ved at sprøjte med et reagens, der danner farve med de farveløse aminosyrer. Jeg brugte metoden til at påvise, hvilke aminosyrer, der fandtes i ovennævnte hormonpræparater.

Min rapport "Elektroforese, papirelektroforese og papirchromatografi" på 48 maskinskrevne sider og 18 sider grafer og fik karakteren 8, altså ug.

Rapporten skulle afleveres i tre maskinskrevne eksemplarer Jeg havde ikke nogen skrivemaskine, men fik en af laboratorieassistenterne til mod betaling at skrive den. Graferne tegnede jeg selv. Holger Jørgensen forlangte, at rapporterne var indbundet i stift bind og med guldtryk på ryg og forside hos en rigtig bogbinder. De skulle se pæne ud på afdelingens bibliotek. Han holdt meget af sit bibliotek.

Det var nogle lærerige måneder og det var en oplevelse at være så tæt på en entusiastisk forskergruppe. De undersøgelses- og arbejdsmetoder jeg lærte, havde jeg stor gavn af i mit senere arbejde. Jeg blev faktisk så facineret af det medicinske forskningsmiljø, at jeg overvejede, om jeg efter civilingeniøruddannelsen skulle lægge en medicinsk uddannelse ovenpå. Det tillod økonomien ikke.

Doktoranter og laboratorieassistenter samledes hver eftermiddag til en kop "stående" te. Var der en festlig lejlighed f.eks. et vellykket forsøg eller en fødselsdag, var der kage. Astrup stod engang og kiggede på dagens udvalg og siger så "Den der kan spise Napoleonskagen uden at spilde fyldet, får en præmie!". Jeg kan ikke huske, hvad præmien var. Da det var stående tebord, havde ingen af de "voksne" havde lyst til at prøve, så jeg tilbød at gøre forsøget. Jeg havde lagt mærke til, at det var en meget smal Napoleonskage, så jeg vendte den bare om på siden og bed af den. Meget enkelt! Jeg blev udnævnt til laboratoriets Æresnapoleonskagespiser.

Eksamensprojekt

Min eksamensopgave lød:

> **Udkast til et kemisk fabrikanlæg**
> Der ønskes udkast til et kemisk fabrikanlæg, i hvilket der dagligt ud fra 2 kg svinehypofyser fremstilles ACTH. (Eventuelt kan hele mængden af svinehypofyser eller en del af denne erstattes af faarehypofyser).
>
> Muligheden for indvinding og oparbejdning af biprodukter overvejes.
>
> Elektricitet kan indkøbes til en pris af kr. 0,12,- pr. kwh.
> Damp fra eksternt anlæg kan leveres til kr. 25,- pr. t.
>
> *Holger Jørgensen*

ACTH står for adrenocorticotropht hormon, som er et binyrebark stimulerende hormon, der dannes i hypyfysens pandelap. Corticotrophinet stimulerer binyrebarken og dennes produktion af hormoner blandt hvilke cortisol hæmmer opsvulmning af leddenes collagenvæv. Hypofyser fra svin, får (og hvaler) er de mest velegnede til udvinding af corticotrophin, mens oksehypofyser har et meget lavt indhold af stoffet.

I projektet skulle jeg beskrive alle trin i fremstillingsprocessen, metoder til kvalitetskontrol, valg af maskiner og skitsere indretning af fabrikken samt opstille investerings- og driftsbudget. På slagteriet skal hypofyserne udtages ved, at man borer hul i det slagtede dyrs pande og derefter suger hypofysen ud. Hypofyserne skal omgående fryses ned og dagligt sendes til fabrikken. Her skal hypofyserne frysetørres og manuelt deles i for- og baglap. Forlapperne skal herefter pulveriseres,

ekstraheres og gennem flere udfældninger og genopløsninger renses for til sidst at blive sterilfiltreret, fyldt på sterile hætteglas, frysetørret og pakket i kartonner.

2 kg. hypofyser om dagen i 300 dage giver 600 kg om året. hvoraf 80% er vand. Der skulle altså forarbejdes 120 kg tørrede hypofyser årligt, så der ville ikke blive brug for gaffeltrucks eller andet transportudstyr, men der skulle bruges mange forskellige små maskiner.

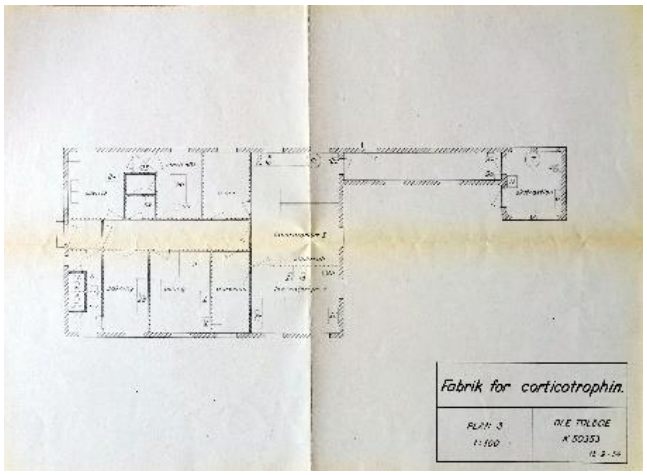

Når alle trin i processen var fastlagt, var næste trin at bestemme hvilke maskiner, der skulle bruges og beregne deres nødvendige kapacitet. Gennem telefonbøger eller andre registre fandt jeg potentielle leverandører og tog derefter rundt og besøgte dem. Jeg blev altid godt modtaget. Jeg fik deres forslag til maskintype og -kapacitet, eventuelle alternativer, forbrugsdata og priser. Hvad gør man ikke for et fremtidigt kundeemne? Når så data og priser på bygning, maskiner, emballage og kemikalier var indsamlet, var der kun at sætte sig hjemme og tegne og regne.

Det blev til 41 maskinskrevne sider og tre tegninger af flowdiagram og bygning, som efter professorens æstetiske regler blev indbundet i rødt hos bogbinderen.

Jeg fik teksten maskinskrevet pænt hos laboratorieassistenten, jeg lavede tegningerne pænt og trods min allergi over for regnskabslære lavede jeg budgetter pænt med pænt overskud, så resultatet blev også pænt: 8, altså ug.

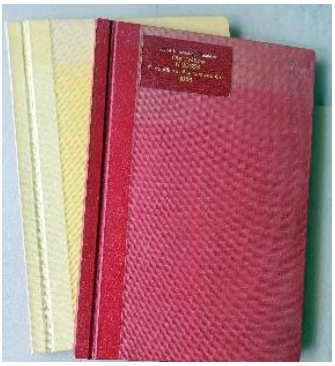

Projektet blev i to røde eksemplarer afleveret til professoren, så han som aftalt kunne sende et til direktøren for Roskilde Medical Company, som fremstillede hormonproduktet. Firmaet var ejet af Danske Slagterier og dets ingeniør Kristiansen havde vist mig fabrikken og fortalt mig om fremstillingsprocessen, hvad der var et meget værdifuldt supplement til de oplysninger, der kunne findes i faglitteraturen.

De havde begge læst mit projekt. Direktøren reagerede omgående og ringede en sen aften til Holger Jørgensen og forlangte, at rapporten omgående skulle fjernes fra

afdelingens bibliotek, så den ikke blev offentlig tilgængelig. I et brev til mig skriver ingeniør Kristiansen senere, at hans direktør var noget altereret over min detaljerede beskrivelse af deres fremstillingsmetode, så han ville gerne appellere til min diskretion. Bølgerne har vist gået højt i det lille firma.

Jeg er i mål

Da projektet var afleveret sidst i september, var der læse"ferie" indtil den skriftlige og mundtlige eksamen fandt sted i december og januar. Ifølge mit eksamensbevis har jeg være oppe 14 gange til mundtlige eller skriftlige prøver, hertil kommer 7 karakterer fra praktiske prøver i laboratorier

.

De fleste eksaminationer forløb ganske udramatisk, men et par af dem husker jeg stadig. I mineralogi fik jeg udleveret et svagt blåligt mineral. Jeg beskrev krystalform, brudflader og hvad man nu kunne ud fra prøvens udseende, professor Noe Nygaard siger "Ja, det var meget fint, nu mangler vi kun navnet!" Tavshed. Han forsøgte igen. "Se nu på prøven". Tavshed. "Hvilken farve har prøven?" Øhh. Han ville så gerne have været af et ug, så hans sidste udspil var "Jeg vil kalde prøvens farve nærmest vandblå!" Øhh. Mineralet var akvamarin. Mit potentielle ug blev til et mg.

I Fysisk kemi skulle jeg forklare, hvordan det blå kobbersulfat (blåsten) ved stigende temperatur omdannes fra at være et molekule, der indeholder 5 molekuler krystalvand, til et med 3, til 1, til 0 krystalvand. Det var jeg god til, så jeg fik g (altså godt). Heldigvis det eneste af slagsen ved den eksamen og det var godt.

I mit eksamensbevis står der, at jeg:

den 31. januar 1955 har bestået Civilingeniøreksamen
under den kemiske faggruppe med
karakteren 7,09, hvilket giver 1. karakter.

Der var en afslutning, hvor rektor holdt en ufestlig tale og eksamensbeviserne blev omdelt og så spredtes vi for alle vinde. Der var 65 nye kemiingeniører, hvoraf de 43 havde gennemført studiet på den normerede tid.

Kliken fra Frederiksberg alle 39 holdt dog sammen, så vi fejrede os selv ved en middag i "De syv små hjem" i Jernbanegade lige ved siden af Dagmar Bio. Det var

efter sigende "en finere restaurant og et sted, hvor man kom for at blive set", så der havde vi aldrig været. Det må have været den 29. januar, for jeg nåede til Aarhus for at fejre eksamen sammen med Inge og familien og takke mine forældre for støtte til min uddannelse. De forærede mig et Kodak Retina 1b kamera i eksamensgave. Jeg var blevet en mønsterbryder, familiens første med en akademisk uddannelse. Jeg nåede også Inges 23-års fødselsdag den 31. januar.

Jeg måtte dog med nattoget tilbage til København, da jeg skulle møde på Holmen til to års tjeneste i Søværnet fredag den 1. februar kl. 12.

1. 04

SØVÆRNET

Hamskifte

Ved porten ind til Holmen samledes fredag den 1. februar 1955 60 civilister, der alle var ingeniører. Vi blev i grupper ført til munderingsdepotet, hvor vi fik udleveret en køjesæk og hele vores militære udrustning. Jeg forlod mit civile liv og iklædte mig kongens (Frederik 9.) klæder som menig 241068. Der var meget grinen efterhånden, som vi fik "matrostøj" på, især da min ven Mogens og to andre, der var ca. 2 m høje, kom i Marinens længste bukser, der var mindst 20 cm for korte. Der blev dog i løbet af 3-4 dage syet bukser, der passede. Efterhånden som vi blev færdige og fik køjesækkene lukket, blev vi med bus kørt til Arresødal Lejren. Vi havde fået numre efter højde, så den højeste havde det laveste nummer. Kompagniet blev delt i tre delinger med 20 i hver og de høje i 1. deling. Jeg var målt til 176 cm og var i midten af 2. deling.

Når der den 1. februar mødte et hold, som udelukkede bestod af ingeniører, skyldtes det den særordning, som Dansk Ingeniørforening, havde med Forsvaret. Forsvaret manglede teknikere og ingeniørerne var klar over, at de som almindelige værnepligtige ville blive uddannet til korporaler eller sergenter og dermed få 24 måneders tjeneste. Hvis man derimod meldte sig som frivillig, ville man få en hurtig uddannelse med 2 mdrs. grunduddannelse (rekrut), 4 mdr. på Sergentskolen, 4 mdr. på Søofficersskolen. Hvis man bestod eksamener og prøver blev man efter i alt 10 mdr. udnævnt til Søløjtnant 2 af reserven TK (teknik) med en grøn stribe over ærmets guldsnor og man fik en månedsløn på ca. 950 kr. Det var 300 kr. mere end Inges løn som kontorassistent. Efter 12 mdrs. tilfredsstillende tjeneste som Søløjtnant 2 blev man den 1. december udnævnt til Søløjtnant 1 (hedder nu Premierløjtnant), hvilket gav en mindre lønforhøjelse, ca. 200 kr./md. Vi skulle imidlertid have en ekstra guldsnor på hvert ærme og et stort hueemblem, som i alt kostede ca. 800 kr. Det var omtrent dobbelt så meget, som den lønforhøjelse vi fik i de to måneders tjeneste, vi havde tilbage. Det var en dårlig forretning, men det pyntede.

Arresødal Lejren

Arresødal Lejren lå i udkanten af Frederiksværk på et skrånende område ned mod Arresø. Der havde været militært område i mellemkrigsårene, men i 1945 blev lejren på få måneder opbygget i sin kendte størrelse, idet man hentede tidligere tyske barakker fra andre forlægninger. Lejren kom til at bestå af 6 mandskabsbarakker hver til 120 mand, køkken-, spise-, gymnastiksal og orlogshjem. Vi fik kvarter i den øverste barak og var derfor 6. kompagni. Nærmest indgangen var der værelser til kompagnichef, og tre befalingsmænd, dernæst tre mandskabsrum med 20 køjer og endelig et vaske- og baderum.

Da mandskabsrummene kun var halvt fyldt med køjer, blev den ledige plads brugt som "klasseværelse". I hvert mandskabsrum var der en højst nødvendig kakkelovn, da bygningen ikke på nogen måde var isoleret og hverken døre eller vinduer var særligt tætte. I baderummet var der ingen opvarmning og der var kun koldt vand i bruserne. Køjerne var i to etager og stod tæt sammen, så vi nærmest sov i dobbeltseng fra skuldrene og nedefter, men en krydsfinerplade gav adskillelse på det øverste stykke, så vi ikke hostede hinanden lige ind i hovedet.

Alle marinesoldater skulle leve i disse primitive omgivelser i tre måneder, kun ingeniører og læger slap med to måneder. Vi fik oversergenter som delingsførere, andre måtte nøjes med korporaler.

Nu er vi gaster

Ved ankomsten til lejren var vores delingsførere, tre oversergenter parate til at modtage os. Det var Kaadtmann, Lars Hansen og Nielsen. Kaadtmann havde 1. deling og fik hurtigt øgenavnet Zatopek, for hvis der var nogen, der fik løbeture, så var det dem i 1. deling. (Zatapek verdensberømt tjekkisk langdistanceløber). Nielsen med 3. deling husker jeg ikke meget om.

Vi i 2. deling fik Lars Hansen, som nærmest lignede en konfirmand, så ung så han ud, men da han var oversergent, har han næppe været under 23 år. Han talte et

charmerende fynsk og vi kom utrolig godt ud af det med hinanden. Han behandlede os som voksne mennesker, vi respekterede ham som chefen og skulle tiltale ham som Oversergenten, men i omtale var han bare Lars.

Vi fik anvist køje og skab og blev instrueret i at gå i to geledder (i takt), så vi samlet kom ned til spisebarakken (messen). Det var derefter i et geled til disken, hvor en messegast slyngede dagens kødret og sovs på tallerkenen, næste gast uddelte med rund hånd kartofler og andet fyld og til sidst tog man en tallerken med efterret.

I vores klasseværelse instruerede Lars så om husorden og tiltaleformer, idet enhver henvendelse indledes med: Jeg melder oversergenten…, Jeg forespørger oversergenten… eller Jeg anmoder oversergenten…. Vi fik også forklaret vores forskellige påklædninger som var: udgangsuniform med stribet krave, daglig blåt med krave, daglig blåt (uden krave), gymnastiktøj, drejlstøj(overtrækstøj) og fuld feltmæssig. Udendørs bar man altid hovedbeklædning hue eller hjelm. Til slut fik vi ordre til næste morgen at stille til mønstring 07:30 uden for barakken iført daglig blåt med stortrøje. Der var koldt den vinter, flere morgener var temperaturen -18°.

2.deling. I midterste række er jeg nr. 2 og Lars Hansen nr.4 fra venstre

Hele kompagniet var linet op til tiden og kompagnichefen, en Overfenrik inspicerede kompagniet. Han var en lille indesluttet mand, som meget sjældent sagde noget. Han så ret bister ud og var sikkert god til at uddele skideballer. Måske var han sur over, at vi var så velopdragne, at han ikke fik brug at hidse sig op eller også havde han et mindreværdskompleks over for ingeniører.

Efter mønstringen og morgenmad tog Lars fat med eksersits i at gå, stå og hilse. Vi fik en lille marchtur og derefter klasseundervisning i tjenestekendskab og sømandssprog, så man talte som var man i et skib og forstod givne ordrer.

Maritim ordliste:

Dørk, skot, lukaf, messe, kabys, bak, for/agter, styrbord/bagbord, tørne ud/ind, skeje ud, skaffe, snaje, brænde tobak, gøs, signal, bjærge, hyre, naine (9), talje (10).

Da vi kun havde været i tjenesten en dag, var vi ikke uddannet til at blive sluppet fri allerede søndag. Man skulle være helt sikker på, at vi kunne bære uniformen korrekt og hilse korrekt, når vi mødte en overordnet. Dengang måtte man ikke skifte til civil, når man havde fri og når man mødte en overordnet, skulle man hilse ved at gøre honnør. Heldigvis havde vi Poul Gabe (det hed han altså) i delingen. Han var gift og havde fundet ud af at hans kone måtte komme på søndagsbesøg, så hun kom fra København med rigelige forsyninger af wienerbrød og kage. Det blev en hyggelig eftermiddag med kaffe/te og kage.

Moderne pædagogik

Lars skulle selvfølgelig lære os om vores gevær. Det gjorde han således: han tog et af vores geværer, skilte det ad, pegede på en planche med et gennemskåret gevær og sagde: "Den kan I sikkert overse meget hurtigere end jeg kan og så skal I bare samle delene i omvendt rækkefølge." Så skilte vi vores geværer ad tre gange og samlede dem igen.

Vores Garand M5-gevær blev også: brugt som håndvægt i faget Geværgymnastik, ganske som håndvægte i nutidens fitnessøvelser. Det vejede 5,3 kg. Ved en af øvelserne stod man med begge arme strakt lige frem med en skulderbredes afstand, holdt geværet lodret i den ene hånd, kastede over i den anden hånd og tilbage og således frem og tilbage mange gange. Der var flere øvelser og ih, hvor blev man træt, men det gav virkelig armmuskler.

En dag på en marchtur i den snedækkede skov meddelte Lars, at vi skulle prøve at skyde med vores gevær med løs ammunition. Vi stod på et geled og indøvede ladning og afladning. Første mand fik ordre på at falde ned og afgive et skud. Da han rejser sig, tager Lars hans gevær og siger: "Der er ingen grund til at I skal sidde og rense 20 geværer i aften, nu går det her på omgang, så kan I skyde med det og så kan I hjælpe hinanden med at rense det i aften." Sådan noget glemmer man ikke, så da vi kom tilbage en søndag aften efter en weekend, var Lars blevet ringforlovet og det skulle sergenterne fejre grundigt. Jeg ved ikke om kompagnichefen havde luret dem, men kl. 2 var der alarmøvelse, så alle stillede i fuld feltmæssigt udenfor. Lars var så fuld, at han næsten ikke kunne stå og tælle os kunne han slet ikke. To af dem der

stod i forreste geled lige bag ham, holdt fast i ham bag fra og sagde: Bare meld, vi er her alle sammen. Han fik faktisk sagt: "Melder, 2. deling stiller fuldtalligt!" så kunne alle gå til køjs.

Den lange vandring

Gast 241068 Tolboe

Lars undgik formodentlig denne gang chefens vrede, men ved en anden lejlighed er han næppe sluppet. Vi skulle på en marchtur i fuld feltmæssig med stålhjelm, "seletøj" og gevær. Vi marcherede mod nord, kom gennem Liseleje ud til Kattegat og gik på stranden mod vest. Den var dels dækket af små isskruninger dels af enkelte isflager, så den var ret trættende at gå i. Lars vidste, at der var en bestemt vej, vi skulle gå ad, for at være hjemme til aftensmad. Han kunne bare ikke finde den vej, jeg tror, vi var gået forbi. På et tidspunkt fandt vi en telefonboks, så han ringede til lejren for at få at vide, hvordan han fandt hjem og så måtte han bede om, at messen blev holdt åben en time længere end normalt, så vi kunne få mad, når vi kom. Nå, han fandt vejen, men så begyndte tre mand at sakke agter ud. Vi andre delte deres oppakning og geværer og så kom vi op i en rimelig hastighed. Messegasterne var os ikke særlig venligt stemt, men vi var ret lige glade, bare vi fik mad. Lars har sandsynligvis fået et minus i sin tjenestebog og en tordentale.

Vi fik i øvrigt ekstra mange marchture til erstatning for de timer, vi skulle have trænet roning på Arresø, men det var så dejlig koldt, at den var fuldstændig islagt. Der var mange andre måder at underholde os på f.eks. tøjmønstring. Her bar man hele sin mundering ud i sneen og bredte den ud på sin poncho. Så råbte Lars f.eks.: to par sokker. Dem holdt man så op, så han kunne se dem. Så: et par sorte sko, de blev holdt op og sådan blev hele udrustningen kontrolleret. Spøgen blev også brugt siden på både sergent- og officersskolen. På et tidspunkt mistede jeg min hjelmhue, en mørkeblå strikket hue, man brugte under stålhjelmen. Jeg vidste, jeg ville komme til at betale 5 kr. for den, men udskød problemet. Når der blev råbt en hjelmhue, holdt jeg en (sort) sok op, men den dag vi blev hjemsendt, måtte jeg slippe de 5 kr.

Alarmeringsøvelser om natten ved 2-3tiden var også et dejligt påfund. Man stillede så i fuld feltmæssig. Når alle var mødt op, kunne vi blive sendt ind for at klæde om i daglig blåt, derefter i gymnastiktøj og så igen i fuld feltmæssig. Næste ordre: hent gymnastiktøj. Dem der var smarte, men ikke smarte nok, havde for at spare tid beholdt gymnastiktøjet på under feltudrustningen, så de var temmelig længe om at hente deres gymnastiktøj.

Festdag og møgdag

Den 11. marts havde kong Frederik IX fødselsdag (56 år) og som traditionen byder fejrer flåden kongens fødselsdag ved at det stikkes rom ud. Rommen blev her serveret som toddy sammen med en speciel middag, som jeg ikke husker, bort set fra desserten, som var ris á la mande. Mærkeligt nok havde kabys- og messegasterne tilsyneladende deres egen toddyopskrift med et betydelig højere romindhold end gasternes. Derfor blev fade og gryder ved udleveringen blev ikke tømt særlig omhyggeligt. Vores deling havde køkkenvagt den dag og var dem, der tog imod gryderne og fadene fra udleveringen. Store fade kom retur med betydelige mængder ris á la mande, jeg har aldrig set så meget ris á la mande, jeg har aldrig spist så meget ris á la mande, jeg kan aldrig glemme de store mængder ris á la mande.

Vi fik i begyndelsen af marts besked om, at vi kunne ønske tjenestegren i vores videre uddannelse. Jeg valgte Signaltjeneste d.v.s. at man kom til at arbejde med kommunikation (radio, telegraf, telefon) i Søværnskommandoen, Søværnets Operative Kommando eller et andet tjenestested. Mit håb var at komme til SOK, som jo dengang lå i Aarhus. En aften kommer oversergenten ind på banjen, kalder på mig og siger, at vi skal gå udenfor. I god afstand fra barakken standser han, vender sig mod mig og siger: "Sig mig er De kommunist?" Jeg sagde, at det var jeg ikke, men jeg kunne ikke nægte, at jeg havde været medlem af Kommunistisk Ungdom fra maj 1945 og at par år frem. Han sagde bare, "Nå!" og så gik vi tilbage. Jeg ved jo ikke, hvorfor jeg ikke kom til SOK, hvor alle naturligvis skal have en høj sikkerhedsgodkendelse, men jeg ved, at jeg var i PETs kartotek. Oversergenten har samtidig uden tvivl overskredet sin kompetence ved at røbe, at jeg var registreret, men han har tvivlet på, om det var rigtigt, for han betragtede mig som en god soldat.

Vi tilbragte alle hverdagsaftener i barakken, da orlogshjemmet ikke var særlig spændende. Henry (E-ingeniør i 1. deling) og jeg fik organiseret håndboldtræning to aftener om ugen i gymnastiksalen, så skete der da lidt. Lørdag fik vi fri så tidligt, at

man med tog fra Frederiksværk kunne nå aftentoget til Fyn og Jylland. Jeg kunne være i Aarhus ved midnatstid og så var der knap 24 timer til toget til København havde afgang søndag 23:30 og videre til Frederiksværk mandag morgen. De fleste weekender holdt Bender og jeg i stedet til hos Hølvig på Frederiksbergalle. Han havde stærke briller og slap derfor for militærtjeneste. Han havde fået job på Farve- og Lakindustriens Forsknings Laboratorium og tjente penge, så det var et godt sted at komme for fattige gaster.

Skarpe skud

Uddannelsen sluttede med skarpskydning på skydebanen. På grund af den strenge frost var jorden frosset langt ned. Da solen sidst i marts fik mere magt, tøede de øverste lag, så det var den rene tundra og man gik i mudder til op over anklerne. Det meste af skydningen foregik liggende, men det var ikke Søværnets målsætning, at soldaterne skulle i mudderbad, så der var krydsfinerplader på størrelse med en dør til alle mand. Man tog en plade med ud på den valgte skydeafstand, så man kunne ligge tørt og tog den med rundt hele dagen. Kun en af os kom i mudderbad og endda sammen med sit gevær. Han gik med geværet i favnen og faldt så lang han var oven på det. Både tøj og gevær kom i bad am aftenen. Man skulle ikke forvente at få et skydemærke til uniformen, for vores geværer var så gamle og udslidte, at der var en meget stor spredning på, hvor man ramte.

Vores kolleger der var i Hæren, kunne berette om, at de ofte kravlede gennem Ringsteds fede mudder. Det forlød endda, at man holdt en mudderpøl isfri, så den til enhver tid var brugbar. Der er forskel på mandskabspleje.

Vi fik mudderet vasket af støvler og bukser, afleveret vores udslidte gevær og blev i busser kørt til sergentskolen på Holmen. Kun en fra kompagniet kom ikke på sergentskole og han blev i stedet korporal.

Søværnets Sergentskole

Da vi ankom til Holmen, blev vi indkvarteret i den store Søværnets Kasserne, hvor vi på 2. etage fik anvist en banje (sovesal) så stor, at vi alle kunne være der. Den så underlig tom ud, for der var kun rækker af skabe og oven på hvert skab lå en grå bylt – det var vores "senge". Vi skulle sove i hængekøjer de næste fire måneder – i to etager. Vi fik et kursus i at indstille de bomme køjerne skulle hænge i og hvordan køjerne skulle spændes op, så vi ikke faldt ned i nattens løb.

Hængekøjen, den grå pakke, indeholdt et tæppe og at redningsbælte af kork. Det var vores madras. Lige gyldigt hvor hårdt man spændte køjen op, kom man til at ligge i en bue, så man savnede ikke den hovedpude, der ikke var der. Når man lå i køjen klappede den sammen, så man lå som ærterne i en bælg. Det var der heldigvis råd for. To tøjbøjler af træ eller endnu bedre to rundstokke med v-udskæring i enderne, kunne spile køjen ud, så man ikke lå så klemt. Når vi var til køjs, hang vi så tæt, at hvis en vendte sig, bredte bevægelsen sig som en bølge i vand, så rigtig mange fik en gyngetur. Om morgenen skulle tingene pakkes, så den grå pakke var lidt smallere end vores skab.

Efter morgenmønstringen gik man til spisesalen. Maden var ikke nogen god oplevelse og betydeligt dårligere end i messen i Arresødal. Værst var det, når middagen var Svensk Pølseret, så var der udvandring til Orlogshjemmet, som lå lige ved siden af kasernen. Gad vidst om det fik kasernens menukort en uge frem, så indkøbet af kager og wienerbrød kunne tilpasses den forventede efterspørgsel.

Søartilleriet

Som sergentelever fik vi et gult "våbenskjold" på hvert ærme, så alle kunne se vores rang i det militære hierarki. Vi blev inddelt i klasser efter hvilken tjenestegren, vi havde valgt/var tildelt. Jeg havde ikke fået mit ønske opfyldt om at komme til Signaltjenesten, men kom til Søartilleriet og her kom jeg senere til at gøre tjeneste ved Søartilleriets Laboratorium. Jeg var den eneste af en halv snes kemikere, der fik en tjeneste, der havde lidt med vores fag at gøre. Bender var kommet til signaltjenesten og gjorde senere tjeneste ved Søværnskommandoen.

Undervisningen foregik dels i en bygning med klasseværelser ved siden af kasernen, dels på ekserserpladsen lige foran og dels i robåde. Den tilfrosne Arresø havde reddet os fra mange kolde rotimer, så vi fik indhentet det forsømte og da det blev rigtig sommer, var rotimerne en ren fornøjelse. Hvis vi roede rigtig flot, fik vi lov til at ro over til Langelinie og spise is.

Vi var nu startet på en lederuddannelse og havde fag som psykologi, jura, militær straffelov, tjenesteforhold, kommandoføring, regnskab og artilleri. Det praktiske bestod i eksersits, pistolskydning og som nævnt roning.

I eksersits sørgede en meget alvorlig overfenrik for, at vi var perfekte i udførelsen. Derefter gik vi over til skiftevis at have kommandoen over kammeraterne og lære dem at udføre de givne ordrer (hvad de jo godt kunne) efter princippet:

vise – forklare – øve.

Vi skulle tale tydeligt og tilpas højt, vi skulle vise udførelsen i slow motion og vi skulle rette fejl ved udførelsen. Vi kom igennem hele repetoiret fra ret – rør og gevær ved skulder - gevær ved fod til huen af – huen på. Det var nødvendigt altid at bruge kendte kommandoer, så de kunne udføres på refleks. Hvis man i en kritisk situation opfandt et nyt ord, skulle truppen først til at finde ud af hvad det betød.

Tænk, man underviste eleverne i at tale tydeligt og tilpas højt. Ja, der var engang…

I et hjørne af ekserserpladsen lå en "lade", der var skydebane til pistolskydning. Her foregik både våbenlære, skydning og rensning efter skydning. Alle skydninger var mod traditionel skive, hvor det drejede sig om at ramme plet, men vi kunne være i vidt forskellige situationer som, at vi stående var forberedt på at skyde, at vi først skulle

have pistolen op af tasken eller vi lige havde løbet 100 m. Frem for alt gjaldt det om ikke at tabe pistolen ned i sandet.

Vores færdighed i riffelskydning blev vedligeholdt på Aflandshage skydebanerne på det sydlige Amager. I forhold til riflerne i Arresødal var Sergentskolens ret nye, så med dem kunne man ramme plet på skiverne. Vi skulle også lære at kaste med de små annanaslignende håndgranater, så efter øvelser med attrapper med: træk splitten ud – tæl roligt til tre – kast – gå i dækning fik vi efter tur hver en skarp udleveret og gennemførte kastet. Jeg kan godt love, at det kræver nogen selvbeherskelse at tælle roligt til tre, når man står med en armeret håndgranat i hånden og man er meget hurtig til at springe ind bag den beskyttende betonmur.

Psykologi, artilleri og uventet landlov

I de boglige fag havde vi nogle fremragende lærere. I psykologi var det Eggert Petersen og Rieneck, som begge var kaptajnløjtnanter og cand. psyk'er. Eggert Petersen blev senere professor på Aarhus Universitet. I en time sagde Rieneck, at han ville godt holde en bajer på, at ingen af os kunne græde på kommando. Et kvikt hoved rykkede, uden at Rieneck så det, en tot næsehår ud, så han faktisk fik vand i øjnene. Han fik sin bajer.
Læreren i artilleri var særdeles underholdende. Han var også kaptajnløjtnant og jeg husker ham kun under navnet Benny the Gunner. Hans nærmest videnskabelige udredning af, hvordan man kunne (næsten) ramme et skib, der var så langt borte, at man dårligt kunne se det, var krydret med historier fra det virkelige liv til søs. Han gennemgik også slaget i Nordatlanten mellem de to slagskibe Hood og Bismarck under 2. verdenskrig. Royal Navy's stolthed Hood blev sænket af en fuldtræffer, der gik ned i et ammunitionsdepot, hvorefter allierede skibe og fly efter flere dages jagt sænkede Bismarck.

Andre fag indeholdt mere læsestof og der var alt i alt meget "hjemmearbejde". Da vi hverken havde borde eller stole på banjen, blev klasseværelserne holdt åbne nogle timer om aftenen, så vi kunne gå over og læse lektier efter aftensmaden.

Vi havde landlov onsdag aften og hver weekend fra lørdag eftermiddag til søndag aften, ingen misforstod hvis man talte om lille koneaften og store koneaften. Når vi skulle i land, tog vi gerne med Hønen, der sejlede fra Holmen tværs over havneløbet til Nordre Toldbod, og så var vi hurtigt ved Kongens Nytorv. Hvis man forvildede sig

lidt op ad Gothersgade, traf man en lille cafe, hvor der over baren stod disse manende ord: "*Det er senere end du tror!*". Medmindre det var et religiøst budskab, var det nærmest at jage kunderne ud.

En enkelt gang fik vi en friaften, som var helt uventet. Det har sandsynligvis været Grundlovsdag, som dengang var halv fridag i det civile samfund og vi fik først besked efter skoletid. Så var med at komme op på banjen og skifte til den pæne uniform med stribet krave og sætte rent hvidt overtræk på huen (det havde man om sommeren). Bender og jeg tog ud til Hølvig. Vi fik lidt ostemad, men han havde ikke rigtig noget drikkelse på lager bort set fra noget 96% fra laboratoriet for organisk syntese på DTH - og dog, han havde Ribena. Vi fik et par Ribena coctails (kan ikke anbefales) og var rustet til en tur i Tivoli. Helt uventet ville Hølvig invitere de fattige gaster på en drink, som blev en flaske portvin ved "Tønderne". Jeg kan ikke huske flaskens størrelse, jeg håber, det var en ½flaske. Uanset flaskens størrelse kan jeg ikke huske noget som helst fra den følgende 1-1½ time, jeg har formodentlig bare gået rundt i Tivoli og heldigvis ikke rodet mig ind noget opsigtsvækkende eller kommet for tæt på Militærpolitiet. Efter nogen tid traf jeg de to andre og da der ikke var grund til flere udskejelser, tog Bender og jeg tilbage til kasernen og meldte os tilbage hos vagthavende i god tid inden midnat. I skrivende stund falder den tanke mig ind, at da jeg ikke kan huske noget, kan vi måske alligevel have været sammen hele aftenen.

Fint nyt tøj

Eksamen nærmede sig hurtigt, der var meget læsestof at repetere og praktiske ting at øve, men vi fik en lille afbrydelse, da vi i små hold var inde hos Magasin på Kgs. Nytorv og prøve vores nye jakkeuniformer med tre gule vinkler på ærmerne og tilhørende kasketter (også kaldet huer).

Til eksamen indgik hovedfagene teoretisk artilleri, militær uddannelse og tjenestekendskab med to års- og to eksamenskarakterer. Mit gennemsnit blev her 8,58. Andre fag var håndvåbenuddannelse, legemsøvelser, regnskabsføring og strafferet, som indgik med en års- og en eksamenskarakter. Her blev mit gennemsnit 7,28. Helt fra min skoletid har jeg i gymnastik haft et meget anstrengt forhold til klatring i tov og spring over buk eller hest. I Søværnet lægges der naturligvis vægt på sådanne talenter, så i gymnastik blev der to 5-taller til mig og det var ikke lige noget, der hævede mit gennemsnit. Der blev her brugt en 10-skala, mens vi på DTH havde brugt en 8-skala. Man kan altså ikke sammenligne talværdier fra de to

systemer. I alt blev mit gennemsnit 8,09 (mg+) og den 18. august blev jeg udnævnt som sergent som nr. 13 af 59.
Der forestod så en større flytning fra kasernen til Søofficersskolen, aflevering af al udrustning og udlevering af nyt fra inderst til yderst.

Søofficersskolen

At flytte fra Søværnets kaserne som sergentelev til Søofficersskolen som sergent og kadet var som at komme til en anden verden. Vi fik ny mundering fra inderst til yderst: undertøj, sokker. 3 hvide van Heusen (udtales vanjusen) ikke-strygefri skjorter og 6 løse, stive flipper, et sort jakkesæt med destinktioner for sergent og kadet, 1 kasket (hue) med lille huemærke og to hvide hueovertræk, 1 mørkeblå gabardine frakke med aftageligt termofor, 1 par sorte sko, 1 lille daggert som under landlov blev båret ved venstre hofte og som kun bæres af kadetter. Hertil kom sædvanligt militærudstyr som stålhjelm, ulden hjelmhue, drejlstøj (arbejdstøj), støvler m.v.

Det var i begyndelsen for mig noget af en prøvelse at gå op ad Strøget med den lille daggert dinglende ned på venstre ben, jeg følte virkelig at alle mennesker stirrede på mig. Enten stirrede de ikke eller også vænnede jeg mig til, at de stirrede og det var måske grunden til, at vi skulle gå med den. Vi havde et fantastisk sommervejr i 1955, så man havde alle muligheder for at føre sig frem. Som Bender sagde: *"Nu er det ikke et problem, hvordan man får fat i piger. Problemet er, hvordan man kommer af med dem"*. Jeg ved ikke, hvad straffen er for dette udsagn i det hinsides.

Nu var vi færdige med at sove på banjer og kunne flytte ind på pæne lukaf'er (værelser) med to senge og eget bad og toilet. Vi havde fået fint tøj, så nu skulle vi også have gode manerer. For det første stillede man til morgenmønstring med alle jakkens fire knapper knappede, med ren hvid flip som om nødvendigt blev skiftet i dagens løb. Øverste knap i skjorten skulle være knappet og slipseknuden stilig. Bukserne skulle have knivskarpe pressefolder og skoene være blankpudsede.

Gode manerer

Vores første måltid på skolen var aftensmad, så nu skulle vi lære bordskik. Borde til 8-10 personer var dækket med hvide duge, tallerkner, glas og bestik og hovmesterens falkeblik registrerede enhver uregelmæssighed, så hvis en messegast f.eks. havde glemt en ske, blev det påtalt og rettet. Gasterne satte kartofler og sovs på bordet og da vi havde erfaring for, at man skulle være aktiv, hvis man ville have mad, begyndte en at tage kartofler. Hovmesteren stod omgående bag ham, prikkede ham på skulderen og sagde: "Man tager ikke af fadene på bordet, før kødet er budt rundt!" Et øjeblik efter var den gal igen. Der var en der havde lagt en arm op på bordet: *"Aldrig jakkeærmet på bordet, allerhøjst den hvide skjortemanchet!"*

Skolen var et behageligt sted at være. Bygningen var forholdsvis ny, der var en dejlig opholdsstue med gode lænestole med marineblåt betræk, spilleborde, skak og andre spil og et rigtigt billardbord. Foruden traditionelle klasseværelser var der gymnastiksal og vist også en fægtesal. Vi havde hele skolen for os selv, for liniekadetterne, de "rigtige kadetter" var på sommertogt med en af fregatterne og kom først hjem sidst i september.

Vi havde dog et besøg på nogle få dage af et hold værnepligtige læger, som stadig gik i matrostøj. Det var et sørgeligt syn for nogle veldresserede abekatte som os, for vi havde aldrig set nogen så sjusket klædt og mange gik med huen omme i nakken. En af dagene skulle de besøge en fregat, så de kunne se en af deres fremtidige arbejdspladser. Den var lige kommet hjem fra inspektion ved Grønland, så der var sikkert stukket godt med toldfri drikkevarer til side i hemmelige rum. Skibslægen havde efter rundvisning i hvert fald beværtet dem så godt i officersmessen, at de hverken kunne gå eller stå alene. De kom ved 17-tiden ind på skolen tre og tre med hinanden under armen. De var heldige, at det var kaptajnløjtnant Lensbøl, en af de flinke, der var vagthavende. Da de meldte sig tilbage til skolen, fik de blot beskeden: *"Til køjs nu, ingen ballade"*. I Søværnet accepterede man en brandert bare, der ikke var ballade.

Engelsklæreren

Vi havde undervisning om formiddagen og var på vores kommende tjenestesteder om eftermiddagen. Den første time var hver dag engelsk med en meget dygtig lærer fra

Handelshøjskolen. Det blev til 6 lektioner om ugen i 12 uger og det var noget der kunne mærkes, når man som jeg ikke havde fået undervisning i engelsk siden i 2.g med een lektion om ugen. Når timen var slut, blev lærer–elevrollerne byttet om, for læreren oversatte bøger i sin fritid og han var i gang med en roman (vist af Nevil Shute) der handlede om fly, bombeangreb og våben. Han sagde selv, at han kunne ikke oversætte noget, han ikke forstod, men her kunne vi hjælpe ham. Vigtige fag var også søkrigshistorie og flådens historie, så vi kunne forstå, hvad det var for et "firma" vi var ansat i.

Vi var jo soldater og kunne risikere at skulle bruge de kompetencer, vi lærte i en artilleriklasse og var bl.a. det at skyde med kanoner og så skulle man dengang på sekunder kunne afgøre, om et skib eller et fly var ven eller fjende. Derfor var fjernkending et meget vigtigt fag, som fyldte meget i uddannelsen. De potentielle fjender under den kolde krig var Sovjetunionen, Polen og DDR, men da de alle havde sovjetiske krigsskibe og fly, var opgaven dog begrænset. Vi studerede modeller og billeder af skibe og fly, blev vist detaljer, der var typiske og hvordan man med bemaling kunne gøre et skib vanskeligt genkendeligt. Vi kom derefter i biografen, hvor vi fik vist et billede i nogle få sekunder og derefter havde nogle sekunder til at notere svaret. Mit gæt er så mange år efter, at vi havde henholdsvis 2 sek. og 4 sek. at se og til at notere. Når vi så et ukendt mål og identificerede det som fjendtligt, skulle vi samtidig være sikre på, at det ikke var et venligt, så vi skulle også kunne kende NATO's skibe og fly og det var en større opgave.

Om eftermiddagen gjorde jeg sammen med Hyldgaard tjeneste ved en ingeniørafdeling med civilt ansatte ingeniører. Den var placeret i en større bygning i Kastrup og den rummede både kontorer og småindustri. Der var fælles kantine og en af virksomhederne var Elisabeth Arden, hvis personale arbejdede i hvide kedeldragter, men når vi mødtes ved eftermiddagskaffen, havde de samme farve som dagens pudderproduktion. Det må have støvet meget i den lille fabrik. Der var 3-4 ingeniører på Søartilleriets kontor, som stod for elektriske installationer på skibene. Det var just ikke mit speciale, men jeg kunne rentegne diagrammer og hvad der ellers skulle tegnes. Bygningen lå helt ude ved lufthavnen, så vi fik en lille cykeltur gennem Christianshavn hver dag.

Vi var meget glade for at bo på Søofficersskolen, men allerede midt i september fik vi besked om, at vi kun kunne blive boende til 30. september for, da kom linjekadetterne hjem fra sommertogt. Vi måtte finde et værelse ude i byen, som vi inden for visse grænser kunne få betalt for oktober og november. Jeg fandt et værelse i Valby tæt ved Valby Gasværk og der lugtede altid af gas. Jeg boede der kun nogle få måneder, så blev der et værelse ledigt i Frederiksberg Alle 39. De sidste

dage i september på skolen var ikke særligt hyggelige, for nogle linjekadetter var kommet tilbage og de tillod ikke, at kadetter af reserven opholdt sig i den blå stue eller brugte billardbordet. Der var åbenbart over- og underkadetter.

Af en gammel kalender fremgår det, at vi her været til eksamen to gange i: tjenestekendskab, fjernkending og engelsk. Jeg husker ikke noget om selve eksamens forløb og mit eksamensbevis er desværre væk, så karakterer m.v. er forsvundet i glemslens dyb. Jeg har dog min udnævnelse i folioformat på gult papir:

Med henhold til den af

Hans Majestæt Kongen

under 18/6-1951 allerhøjest stadfæstede lov om forsvarets

anordning ansætter forsvarsministeriet herved

Ole Tolboe

der har indfødsret, som

søløjtnant af 2. grad af reserven

fra den 1. december 1955 at regne.

Det tilkendegives ham, at han ved denne ansættelse undergives de til enhver tid for befalingsmænd af reserven i almindelighed gældende regler samt de for denne stilling særligt fastsatte bestemmelser, og at han med trofasthed og nidkærhed skal opfylde de pligter, som den ham betroede stilling pålægger ham.

Forsvarsministeriet, den 29. november 1955

Vi måtte i et par dage undvære vores uniformsjakker, så Magasin kunne sy de nye officersdistinktioner på. Det var om hvert ærme en guldsnor med et 'K' i øjet og en smal grøn snor. K for kyst, grøn for teknisk.

Artilleri-klassen

Søartilleriets Laboratorium

Den 1. december 1955 tiltrådte vi vores tjenestesteder. Jeg blev tilkommanderet Søartilleriets Laboratorium og de øvrige 15 fik forskellige funktioner i Søartilleriets hovedkvarter, som lå i en stor bygning lige inden for porten til Holmen. Laboratoriet lå i en særskilt bygning ca. 100 m derfra. Når man skal være i tæt kontakt med krudt og sprængstoffer, må man omhyggeligt overholde alle sikkerhedsregler - også nedenstående fra 1776, som var slået op på laboratoriet med et glimt i øjet:

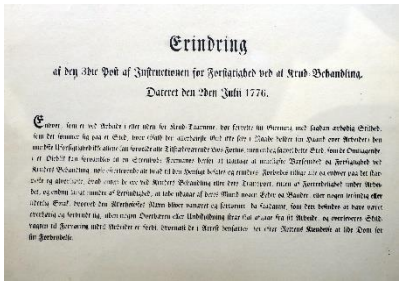

Erindring

af den 3die Post af Instructionen for Forsigtighed ved al Krud-Behandling.

Dateret den 2den Julii 1776.

Erindring

Af den 3. Post af Instruktionen for Forsigtighed ved al Krud-Behandling.
Dateret den 2den Julii 1776.

Enhver, som er ved Arbejde i eller uden for Krud-Taarnene, bør forrette sin Gierning med sådan ærbødig stilhed, som det sømmer sig på et Sted, hvor (ifald den allerhøjeste Gud ikke selv i Naade holder sin Haand over Arbejdet) den mindste Uforsigtighed ikke alene kan forvolde alle Tilstedeværende Livs Forlis, men endog saavel dette sted som de Omliggende i et Øjeblik kan forvandles til en stenhob; Formanes derfor:

at iagttage al muligste Varsomhed og Forsigtighed ved Krudets Behandling nøje efterlevende alt hvad til den Hensigt befales og erindres. Forbydes tillige alle og enhver på det skarpeste og alvorligste, hvad enten de ere ved Krudets Behandling eller dets Transport, enten ved Fortredelighed under Arbejdet, og endnu langt mindre af Letsindighed, at lade udgaae af deres Mund nogen Eder og Bander eller nogen letsindig eller lidderlig snak, hvorved den Allerhøjestes navn bliver vanæret og fortørnet, da saadanne, som deri befindes at have været overhørig og forbrudt sig, uden nogen Overbæren eller Undskyldning straks skal afgaae fra sit Arbejde og overleveres Skildvagten til Forvaring indtil Arbejdet er forbi, hvornæst de i Arrest hensættes for efter Rettens Kendelse at lide Dom for sin Forbrydelse.

Laboratoriets vigtigste funktion var at kontrollere tilstanden af ammunitionen i Søværnets depoter rundt i landet, desuden var produktion af øvelsesammunition henlagt under laboratoriet. Alt personale på laboratoriet var civilt ansat. Chefen Børge Adsersen var civilingeniør (kemi) sidst i 50'erne. På laboratoriet var der to laboratorieassistenter hr. Molander og fru Andersen, som udelukkende lavede stabilitetprøver på krudt. I ammunitionsproduktionen var der (gamle) overmester Schmidt og tre mestre. Gamle Schmidt var en ægte sømand, som sikkert havde tjent flåden i mange år, mens mestrene havde kortere karrierer. Schmidt var laboratoriets kraftcenter og der foregik næppe noget, han ikke havde godkendt. Var man på god fod med ham, hvad der ikke var svært, var man med på holdet. Vi var så otte, der spiste vores madpakker sammen til frokost og var der bare den mindste anledning, kom der øl og snaps på bordet, f.eks. da fru Andersen havde vundet en tipspræmie på 25 kr., gav hun øl og snaps til frokost om mandagen. Selv om det var 1956-kroner, har de næppe rakt til at beværte otte mennesker.

Søartilleriets labratorium

Jeg fik et temmelig stort lokale til min disposition, men der var ikke meget udstyr. Adsersen forklarede, at efter den store katastrofe på Sømineværkstedet i november 1951 havde man engageret professor R.E.H. Rasmussen fra DTH, som ekspert. Der var opstået brand på Sømineværktedet og Københavns Brandvæsen var tilkaldt. Netop som brandmændene går i gang med slukningen, eksploderer 11 miner (næsten 5.000 kg dynamit). 14 brandmænd og 2 fra Søværnet blev dræbt og mange blev såret. I forbindelse med at analysere risikofaktorer havde professoren bedt om at få udført forsøg, der kunne belyse, hvor meget energi en gnist skulle indeholde for at kunne antænde trotylstøv. Nu ville Adsersen gerne have det forsøg gjort færdigt (Hvad jeg godt forstod, hvis de havde relation til katastrofen i 1951). Det forlød på vandrørene, at min forgænger på laboratoriet i et år ikke havde lavet stort andet end hver dag at læse Ekstrabladet og BT. Jeg gjorde forsøgene færdig på en måned, men jeg har aldrig forstået, hvad resultaterne kunne bruges til.

Løse forbindelser

Mit næste job var på fregatten Esbern Snare (Esbern Aldrig). Den og søsterskibene Valdemar Sejr (Valdemar Nederlag) og Rolf Krake (Kragen Rolf) havde vi fået fra England. Det var ikke alt, der fungerede som det skulle på Esbern Snare. Måske blev den bygget i stor hast under 2. verdenskrig, måske havde den fået en træffer og var blevet nødtørftigt repareret. Jeg blev assistent for min kollega Henry (El-ingeniør), så vi gik om bord på det stolte skib, som lå ved kaj på Holmen og der blev det heldigvis liggende ("Stå ej til søs..."), mens vi forsøgte at opklare mærkelige elektriske forbindelser.

Kanontorden

Henry havde også ansvar for anvendelse og udvikling af udstyr til måling kanoners mundingshastighed d.v.s. den hastighed granaten har i det øjeblik den bliver skudt ud af kanonen. Den aftager efterhånden som kanonløbet slides og det skal der korrigeres for ved indstilling af kanonen. Vi var hyppigt på artilleriskolen på Gniben, den yderste spids af Sjællands Odde, det eneste sted, hvor kanonerne blev brugt så meget, at man fik et målbart slid inden for nogle få uger eller måneder.

En hel speciel opgave var at være med til indvielsen af Langelandsfort på det sydligste Langeland. Det var en kæmpebegivenhed for Søværnet og alle med mange guldsnore på ærmet deltog. Der var skaffet logis til dem på fortet, men der var ikke plads til Henry og mig, så vi måtte "nøjes" med at bo på Hotel Rudkøbing. Vi ankom Grundlovsdag om aftenen, så vi kunne nyde Otto Brandenburg synge "To lys på et bord" ved Grundlovsfesten i Byparken. Næste morgen blev vi hentet af en bil fra fortet. Der var fire 150 mm kanoner, men kun en af dem skulle bruges ved indvielsen og der skulle måles mundingshastighed. Kanonerne kunne skyde 20 km (til Lolland) med granater, der vejede op til 40 kg. Henry installerede med hjælp fra artillerigasterne sit målegrej ved kanonmundingen og jeg kontrollerede, at en gast noterede fabrikat, serienummer og vægt på både granaten og krudtladningen. Stor spænding, første skud gik og målegrejet blev totalsplintret. Så gik der en halv times tid med at

montere et nyt og justere det bedre end det første. Data for projektil og krudt var noteret. Andet skud gik. Da krudtrøgen havde lagt sig, sad målegrejet, som det skulle. Der var i Efterretning for Søfarende behørigt varslet skydning i området, så al sejlads var forbudt. Alt var klart til tredje skud. Så tøffede en lille fiskerbåd ind i skudfeltet og vi måtte vente i 10-15 min til den var kommet i sikkerhed. Bort set fra endnu en fiskerbåd gik resten af dagen planmæssigt og det viste sig at de 40 kg tunge granater forlod kanonen med en hastighed på ca. 800 m/sec.

Vi var midt i den kolde krig og fortets indretning var naturligvis top secret. Det er nu omdannet til det interessante Koldkrigsmuseum Langeland. Jeg besøgte det i sommeren 2016 og fik bl.a. at vide, at man i STASIs arkiver i Berlin, havde fundet detailtegninger af hele fortet. Spioner er ikke noget, man kun læser om i romaner.

Jeg gik til ørelæge 50 år senere. Da han så den graf, han lavede over min høreevne ved forskellige frekvenser, var hans spørgsmål omgående: "Har du skudt med kanoner?" Det eneste høreværn vi havde haft, var de små skumgummipropper, som højst kan dæmpe snorkelyde.

Uovervindelige nattevagter

Oven i den kolde krig kom usikkerheden om følgerne af opstanden i Ungarn oktober-november 1956. Hele forsvaret var i ekstra beredskab, Holmens bevogtning blev skærpet og Søartilleriets hovedkvarter fik ligesom tilsvarende en døgnvagt. For Søartilleriets vedkommende var det temmelig grotesk. Man havde vedtager, at natvagten skulle bestå af en linieofficer og en "teknikerofficer". Ved siden af den pompøse indgang var der en vagtstue med ret store vinduer, så vagten havde et godt overblik over, hvem der kom eller gik. Jeg havde sammen med kaptajnløjtnant Lensbøll to nattevagter kl. 16-08. Til at forsvare os havde vi hver en pistol med rigelig ammunition og en (1) håndgranat, men da vi lå og sov lige inden for de store vinduer, kunne vi nok nedkæmpes uden modstand. Lensbøll foreslog om aftenen, at vi kunne spille skak, det er søofficerer gode til. Da han havde sat mig mat fire gange på 20 minutter, syntes han ikke længere, det var sjovt at spille skak.

I laboratoriet gennemførte jeg en række forsøg for mester Schmidt med rensning af patronhylstre. Til alle kanoner fra 40 mm og 150 mm brugte man ammunition med messingpatronhylstre og de er ret dyre. Ved genbrug skal de være glatte og pinligt rene ellers er der risiko for, at de kan sætte sig fast i kanonen. Man brugte en

såkaldt Gelbbrænding, hvor hylstrene blev dyppet i en blanding af koncentreret svovlsyre og koncentreret salpetersyre. Det var stærke og farlige sager at arbejde med, men effektive. Når hylstrene derefter blev skyllet rene, blev skyllevandet formodentlig sendt direkte ud i havnen. Desværre lykkedes det ikke at finde væsentlige forbedringer af processen.

Jeg blev tilbudt at undervise math-elever i fysik på Mathskolen. Jeg mener, at math-elever dengang var drenge, der ønskede en håndværksuddannelse ved Forsvaret. Den klasse jeg fik var 16-17årige drenge, der havde Folkeskolens afgangsprøve (hvis den fandtes i 1956). Jeg vil være stolt, hvis bare to eller tre fattede Ohms lov.

Civilt job forude

Tjenestetiden på laboratoriet 8-16,30 og der var ingen lektier, så der var lange ledige aftner. Efter nogen tid ringede jeg til min tidligere professor i Teknisk Biokemi for at høre, om han havde forskningsprojekter i gang, som havde brug for ekstra arbejdskraft om aftenen. "Ih, ja kom så meget De har tid og lyst" og således brugte jeg mine aftner fornuftigt og tjente ekstra penge. En dag spørger han, om han har hørt rigtigt, at jeg er fra Aarhus. Da det jo var tilfældet, fortsatte han "Direktøren for Grindstedværket har ringet og spurgt, om jeg havde en ung ingeniør, jeg kunne anbefale. Var det noget for dem?" "Øh, Grindsted, det ved jeg nu ikke." Stillingen var ikke på fabrikken i Grindsted, men på forskningslaboratoriet i Aarhus. Jeg fik en aftale med direktør Anders Herløw den følgende lørdag. Han så mit eksamensbevis fra DTH, så talte vi om arbejdsopgaver og ansættelsesforhold og så var jeg ansat. Jeg blev hjemsendt otte måneder senere og tiltrådte den 1. februar 1957.

I samtalen om arbejdsopgaver nævnte jeg, at jeg havde læst noget om, at man med infrarødt lys kunne opklare strukturer af organiske stoffer. Det ville direktøren gerne vide mere om og jeg foreslog, at jeg tog kontakt med professor Børge Bak, Københavns Universitet. Det blev til en konsulentaftale for prof. Bak og en aftale om, at jeg skulle deltage i et kursus i oktober på Lunds Universitet. Jeg havde en uges ferie til gode og rejste til Lund uden tilladelse fra Søværnet, men der blev heldigvis ikke krig, så ingen savnede mig.

Mere guld

Efter 12 måneder som søløjtnant 2 med et års tilfredsstillende tjeneste, blev vi uden større ceremoni udnævnt til søløjtnant 1. Vi måtte nogle dage inden sende vores jakker og huer (kasketter) til Magasin. Der skulle en ekstra guldsnor på ærmerne og det store emblem på huen. Vores månedsløn steg ca. 100 kr. til 1050 kr. og vi havde 2 måneders tjeneste tilbage. De nye destinktioner kostede over 300 kr., så det gav underskud at blive forfremmet, men uniformen blev flottere.

Da vi var løjtnanter af reserven, blev vi pålagt at bevare uniformen i 10 år. Man måtte ikke senere sælge den med destinktioner. Jeg gemte min i 40 år og solgte den med destinktioner til en antikvitetshandler, som i samarbejde med Fregatten Jylland, skulle arrangere en udstilling på Fregatten. Da jeg traf ham mange år senere, sagde han med et smil: "Jeg har solgt din gamle uniform … til en pornohandler i Hamburg og han fik bukserne med!"
Jeg havde lykkeligt undgået ubehagelige oplevelser til søs – bort set fra Storebæltsfærgens vanskeligheder i isvinteren – men nu syntes mit held at være brugt op. Jeg skulle den sidste uge af min tjeneste med en marinekutter ud på Kattegat, hvor der var øvelsesskydning og vi skulle ligge i rimelig sikker afstand fra målet og observere, hvor tæt på målet granaterne ramte. *En marinekutter – ikke sejle – ligge stille – ude i Kattegat – sidste uge i januar - hvor ond kan verden være? Og hvor heldig kan jeg være – aftenen før afgang – vejrudsigt – tæt tåge over Kattegat – skydning aflyst.*

Da vi ved hjemsendelsen afleverede vores militære udrustning, gik den ikke længere med at holde en sok op i stedet for den forsvundne hjelmhue. Jeg måtte indbetale de 5 kr. til statskassen. Jeg ved ikke, om jeg kunne have siddet dem af, men det var jo Inges fødselsdag den 31. januar, så jeg ville skynde mig hjem. Jeg havde gennem Henry købt en højteknologisk nyhed, et termostatstrygejern, til halv pris som fødselsdagsgave. Det gik op for mig, at et strygejern vist ikke var nogen særlig romantisk gave.

Familieliv

Inge var jo flyttet hjem til sin mor i Højbjerg i efteråret 1954, så jeg kunne koncentrere mig om min afgangseksamen. Hun skrantede stadig og var meget tynd. I foråret 1955 fik vi en toværelseslejlighed i Saralystparken 16-1, så vi havde et sted at bo, den smule jeg var hjemme, men hun var til gengæld alene hele ugen. Min svigermor kunne ikke længere hverken fysisk eller økonomisk klare at bo i huset på M.C. Holstsvej 10, så hun måtte sælge huset. Hun fik en lejlighed på Egebæksvej 106, kun 100 m fra hvor "vi" boede, men så var hun da i nærheden af Inge.

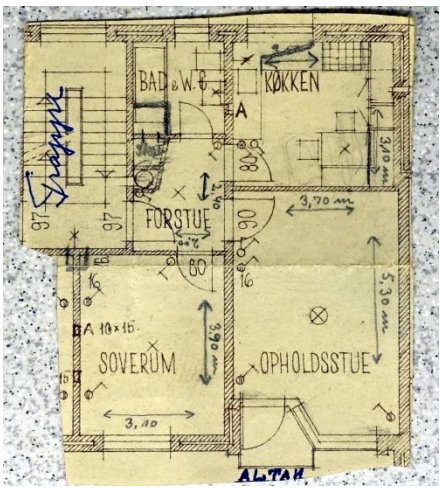

På et tidspunkt mente vores læge, at Inge ville have godt af et kurophold og henviste hende til Silkeborg Kurbad. Ifølge Inge var de øvrige gæster fra det bedre borgerskab i området nord for København. De var ikke kommet for at hvile ud efter et hospitalsophold, de var ude for at more sig. Middagen var med rigeligt af hvid- og rødvin og damerne i lange kjoler hver aften, drinks, mange enlige af hvert køn, der for en stund absolut ikke var enlige. Inge blev bestormet af en 60-årig civilingeniør, der fik sendt 24 røde roser til hendes værelse. Hun flygtede hjem.

I sommeren 1956 var jeg ferieberettiget, så i august lejede vi et sommerhus i Faxe Ladeplads en uge og var turister i København den anden uge, men så var min ferie brugt (på en dejlig måde) og Inge tog hjem til Højbjerg igen. Det var ellers ikke meget, vi så til hinanden. især ikke så længe jeg gik på skole. På begge skoler var der lørdagsmønstring kl. 15 og det var ikke noget, man bare kunne bede sig fri for. Der skulle indgives skriftlig ansøgning med en god begrundelse. Det var ikke nok, at man bare gerne ville hjem til konen. Resultatet var som tidligere nævnt, at jeg først kunne være i Aarhus ved midnatstid og skulle hjemme fra igen 23 timer senere. Jeg kan se på Inges kalendere, at jeg de fire måneder på sergentskolen kun har fået tidligt fri en gang, men der havde vi alle forårets helligdage. På officersskolen har jeg også kun fået tidligt fri én lørdag ud af sytten.

Da jeg kom på laboratoriet, var det ikke noget problem at få en aftale med Adsersen om, at jeg holdt fri lørdag og arbejde de flere timer ugens øvrige dage – det var der i øvrigt ingen, der kontrollerede. Jeg kunne så være hjemme fredag lige før midnat. Søndag aften var jeg altid med toget, der gik omkring kl. 24. Jeg kørte på månedskort på 1. klasse, som kun var lidt dyrere end Fællesklasse og man ville uden tvivl være ilde set i mængden af menige fra Hær og Søværn. Der var ottemandskupeer på 1. klasse, så hvis jeg skyndte mig ind og trak gardinet til korridoren for, kunne jeg have kupeen for sig selv og ligge ned En aften kom en oversergent fra Hæren ind, vi hilste reglementeret på hinanden og lagde os til at sove. Jeg tror, vi derefter har delt kupe i mindst 30 nætter efter at have hilst reglementeret. Vi har aldrig talt sammen. Jeg ved ikke hvordan en søløjtnant tiltaler en oversergent i hæren. Det var helt grotesk.

Pendlerlivet fik en ende, vi havde fået en dejlig lejlighed, jeg havde allerede et job, som viste sig at være meget spændende og alsidigt og jeg havde i Søværnet fået en værdifuld lederuddannelse. Det gav mig mange gode arbejdsår ved Grinstedværket, Jysk Teknologisk Institut og Mejeriselskabet Danmark.

Supplerende læsning

Per Heymann
Aarhus Stadsarkiv. 2017 Aarhusianere.
Slægtshistorie med afsnit om livet på Marselisborg Mellemskole og Gymnasium 1945-1952.

Ole Tolboe
www.8270lokalhistorie.dk > publikationer > beretninger
Krise og Krig, Min barndom i 1930'erne og -40'erne.
Fortælling om mit liv i Højbjerg-Skåde området fra min fødsel i 1931 til mellemskoleeksamen på Kragelundskolen i 1947.

Torben Kisbye
Almas Børn, Aarhus Universitets Forlag 1988
Om livet på Aarhus Universitet i 1950'erne.